Anul VI. **15 Maiu—1 Iunie, 1912.** **Nr. 10—11.**

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTOR:

Dr. NICOLAE BĂLAN.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: **SIBIIU,** STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

SIBIIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

1912.

Anul VI. 15 Maiu—1 Iunie, 1912. Nr. 10—11.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

PAPALITATEA ȘI BISERICILE CREȘTINE.

Nici când nu s'a ocupat lumea așa de mult de papalitate, ca și de câțiva ani încoace, și nici odată, aceasta trebue să o mărturisim, nu s'au făcut atâtea greșeli cu privire la acest subiect, chiar de oameni, cari au pretenții de inteligență și de știință. Aceste greșeli vin d'acolo, că istoria bisericii îi denaturată, în mod intenționat, de către fracțiunea ultramontană, și că imensa majoritate a oamenilor, cari se cred serioși, nici când n'au studiat-o.

Ultramontanii au ajuns în zilele noastre la cele din urmă consecințe ale sistemului lor. La început modeşti, ei cutezară să vorbească despre autocrația papală, ca despre o opiniune tolerată în Biserică, și pe care ori-cine erà slobod să o susțină, păzind de altă parte temeliile constituțiunei episcopale și sinodale. Iezuiții deteră acestor încercări o formă determinată, și Bellarmin le ridică în sistem de teologie. Totuși, el puse pentru exercitarea autocrației atâtea condițiuni, încât puteà omul întotdeauna scăpà de ea. Cu ce drept a pus oare Bellarmin condițuni pentru folosirea unei puteri, pe care el o proclamă *divină?* Lumea simțeà, că acì există o contrazicere flagrantă; dar n'ar fi fost lucru înțelept să se apuce prea iute pe această cale, și vechii Iezuiți erau mult mai isteți, decât Iezuiții noştri actuali.

Papalitatea a muncit, din veacul al nouălea până în al cincisprăzecelea, ca să-și stabilească, prin fapte, puterea sa religioasă în Bisericile occidentale; Iezuiții puseră trei secole pentru răspândirea teoriei lor în învățământul teologic.

Astăzi, ei au ajuns la încoronarea edificiului. Construcţia compusă din condiţiuni, restricţiuni, uşurări, care le-a slujit la zidirea noului lor lăcaş, s'a darâmat, fiind nefolositoare, şi astăzi ei aşează în acest templu pe *autocratul divin*, pe care nu l-au format decât pentru a-şi ajutà propriile lor planuri.

Cerem să se observe, că noi nu vorbim nici decum acì despre papa, ca suveran temporal; mai puţin încă vorbim despre papa actual, îndeosebi. Ne aşezăm într'o sferă mult mai înaltă; despre instituţia papală e vorba noastră. In acest înţeles, ziceam — sunt câteva săptămâni deatunci — că papa este *de zece veacuri* tiranul *Bisericii*. Cetitorii noştri au înţeles, fără a-şi încordà prea tare inteligenţa, că noi nu vorbeam de un papă în particular, mai puţin încă de papa actual, care, după cât ştim, nu domneşte începând *de zece veacuri;* cu atât mai mult nu vorbeam despre suveranul temporal, deoarece nu înfăţişam pe papa, decât în raport *cu Biserica*.

Facem această observare, pentru ca să înţeleagă oricine, că atacând papalitatea, noi ne ridicăm cu mult mai pre sus de personagiul, care o reprezintă astăzi şi mai pre sus de regatul roman. Noi compătimim pe Piu IX; îl dojenim pentru dogmele sale cele noi, personal nu-i purtăm nici o ură; nici când n'a putut cineva surprinde sub condeiul nostru acele insulte mojiceşti, pe cari presa franceză, şi mai ales presa ultramontană, le-a lansat împotriva suveranilor celor mai vrednici de respect. Zilnic cetim astfel de diatribe obraznice. «*Lumea*» (Le *Monde*), în deosebi, nu epuizează oare în fiecare zi dicţionarul înjuriilor, vorbind de suveranii cari nu se încovoaie sub jugul ultramontan, sau cari nu cred în autocraţia divină a papalităţii? *Uniunea creştină*[1] niciodată nu şi-a pătat şi nici nu-şi va murdărì coloanele sale cu astfel de expresiuni. E aşadară de sine înţeles, că în vreme ce noi ne ridicăm în contra papalităţii, nu atacăm nici pe Piu IX, nici pe suveranul Romei, ci o instituţiune, împotriva căreia s'au ridicat atâtea Biserici occidentale, cari înaintea noastră, au *drept cetăţenesc*, (droit de cité) în aceiaşi măsură, ca şi Biserica romană; o instituţiune, pe care Biserica orientală a osândit-o, de când a văzut-o zămislindu-se în veacul al nouălea.

[1] Articolul acesta a fost publicat de W. Guettée în revista ce o redactà la Paris: «Uniunea creştină».

Această instituțiune a evului mediu voiau ultramontanii să ne-o dee astăzi drept *o instituție dumnezeească*. Nu poți să nu resimți o adâncă uimire, când examinezi deaproape dovezile mizerabile, pe cari se bazează ei; dar mirarea crește duplicându-se, când auzi personagii foarte sus puse în ierarhia socială, scriitori, cari se cred savanți, când vezi chiar și scriitori sceptici în ale religiunei, admițând sistemul ultramontan drept doctrină a Bisericii creștine și papalitatea ca baza creștinismului.

Dacă ei nu cunosc nici Biserica primitivă a celor dintâi opt veacuri, nici Biserica catolică orientală, care a continuat-o până în zilele noastre, ar trebuì cel puțin să cunoască Bisericile protestante, cari nu-și au rațiunea ființei lor, decât în tăgăduirea papalității; ei ar trebuì să cunoască dovezile, pe cari și-au întemeiat aceste Biserici împotrivirea lor. Ei ar înțelege atunci, că Biserica romană nu-i decât o fracțiune din Biserica creștină, și că, dacă ea-i așa de depărtată de toate celelalte Biserici, cauza este că ea a inovat fără încetare, că ea a făcut dogme, despre cari istoria arată datele precise; cauza este, că ea a răsturnat doctrina creștină în profitul ei, și voind să întindă jugul său asupra tuturor ucenicilor lui Isus-Christos, a fost prilejul acelei revoluțiuni religioase, care a creat protestantismul.

Dar anumiți oameni nu vreau să se urce până pe această culme. Ei se îndărătnicesc a nu vedeà în papalitate, decât un *fapt împlinit*, și acest fapt împlinit, ei se prefac a-l respectà, pentru a nu aveà motiv să-l judece, și pentru a se crutà de greutatea de a-și formà convingeri creștine raționale și solide.

Dar în ciuda prejudecăților, cari stăpânesc în Occident, pentru o anumită clasă de oameni religioși și în ochii oamenilor ușuratici și sceptici, cari nu voiesc să studieze nimica, papalitatea-i în ceasul de pe urmă. Incepând, de când protestanții s'au ridicat în contra-i, puterea ei reală a scăzut, în măsura, în care ea își desvoltà teoriile ei autocratice, așa că astăzi, când aceste teorii au ajuns la ultimul exces, ea a pierdut toate popoarele, pe cari ea aveà pretenția încă să le socotească printre aderenții săi. Noi am spus-o: Ceasul se apropie, când Biserica romană nu va mai fi decât o umbră deșartă, sau nu va mai fi decât o *Societate de Iezuiți;* și cea din urmă Enciclică va fi lovitura ei de moarte. Noi am fi dovedit aceasta cu și mai multă evidență încă, dacă

ne-ar fi fost îngăduit — în modesta noastră revistă — să privim această bulă în raport către societăţile politice existente în timpul de faţă. Dar cu toate că am rămas în domeniul generalităţilor, am spus destul pentru a se înţelege, că papalitatea, ca instituţie bisericească, a fost izbită în fiinţa ei de o lovitură mortală.

Creştinii cei sinceri nu-şi mai pot face nici o iluzie cu privire la acest punct. Membrii inteligenţi ai Bisericii romane pot ei încă crede, că papalitatea este *centrul unităţii*, când o văd fabricând mereu dogme noi? Consistă oare *unitatea* în supunerea oarbă către greşală, sau în păstrarea neştirbită a doctrinei descoperite? Poftească să răspundă. Dacă ei sunt uniţi cu papa în doctrină, ei nu mai sunt uniţi cu Părinţii Bisericii, nici cu sinoadele ecumenice ale celor dintâi opt veacuri, nici cu cuvântul lui Dumnezeu. Sunt ei oare în stare a şovăi un moment între aceste două unităţi?

Cât priveşte pe protestanţi, ei aduc binecuvântare lui Dumnezeu, văzând cum se surpă sub greutatea propriilor sale greşeli o instituţiune, în contra căreia ei s'au ridicat cu atâta energie; face-i-ar harul lui Dumnezeu şi pe ei să înţeleagă, că au făcut o cale greşită. Lumea n'a voit să le dee părinţilor lor *reformele* legitime; atunci ei au făcut o *revoluţiune*, şi, după cum se întâmplă adeseori în asemenea împrejurări, ei au depăşit marginile. Noi nu le vom socotì acest lucru de o crimă, căci aspiraţiunile lor erau îndreptăţite; ei voiau să se întoarcă la curatul creştinism al vremilor dintâi. Insă fiii plătesc scump astăzi greşelile părinţilor lor. In loc d'a urmà cu aceste greşeli tradiţionale, n'ar fi mult mai bine a revenì la acea ideie mare, care a dat vieaţă protestantismului primitiv, şi a se ridicà astăzi, prin studierea calmă a monumentelor Bisericii primitive, la acea constituţiune divină a Bisericii, care nu-i nici anarhia individualismului nici autocraţia papală?

Cât pentru Biserica orientală, o mare datorie îi incumbă în împrejurările critice, între cari se găseşte Occidentul religios: anume aceea d'a se face cunoscută, de a-şi ridicà glasul, de a se descoperì tuturor creştinilor, cari însetează după adevăr şi cari nu-şi mai află liniştea credinţei în nişte Biserici aşa de grozav pustiite de către o falsă autoritate şi prin libera examinare. Ei îi aparţine viitorul, pentrucă ea a păstrat creştinismul cel curat, şi astăzi putem pricepe mai bine decât oricând motivele providen-

ţiale ale aservirei ei (robirei) exterioare. Dacă ea ar fi fost puternică şi stăpână, atunci s'ar fi corupt; ea a fost însă martiră, s'a păstrat curată în credinţa, în morala, în disciplina ei. Ea a rămas *staţionară*, pentruca să fie pentru occidentul atâta de mobil, mărturia constantă a adevărului, care nu se schimbă niciodată.

(După W. G). ***I. Beleuţă.***

DEGENERAREA MORALĂ.

— După Petrow. —

«Celui ce are i-se va da şi-i va prisosì, iar celui-ce n'are şi ceeace i-se pare că are se va luà dela dânsul». (Matei, XXV, 29).

Dacă, după cuvintele psalmistului David, numai nebunii pot zice în inima lor: «Nu e Dumnezeu», totuş aceia cari nădăjduesc să convingă pe necredincioşi cu argumente logice nu-s mai înţelepţi ca ei. A aduce dovezi în domeniul religiunii şi al credinţei e ceva dubios. E ca şi când ai vreà să vorbeşti unui orb de frumseţea minunată a unei Madone de Rafael, sau unui surd de melodiile fermecătoare ale lui Rossin şi Mozart. Atât orbul cât şi surdul vă vor crede, poate, pe cuvânt; vor crede că tot ce spuneţi e aşà, însă, nu vor experimentà în ei însuşi impresiunile voastre, nu vor simţì în inimile lor excitaţiunile, care v'au mişcat şi v'au sguduit pe voi. Tot aşà e şi cu adevărurile credinţei. Poţi să aduci în faţa unei mulţimi de necredincioşi un şir întreg de cele mai strălucite şi mai irefutabile dovezi pentru adevărurile religiunii — nu-i veţi face de loc să creadă. Vor mărturisì poate că credinţa e compatibilă cu raţiunea, însă nu vor aveà puterea de a crede. A recunoaşte rezonabilitatea credinţei şi a crede într'adevăr — sunt două lucruri cu totul deosebite. Între ceeace formează obiectul unei judecăţi şi-şi exercită influenţa asupra cugetării şi între ceeace formează obiectul inimii şi-şi exercită influenţa asupra voinţei, e o mare prăpastie. Poţi fi de acord cu cel dintâiu şi să nu te împaci cu cel din urmă. Ca să crezi pe deplin, nu trebue să crezi numai cu mintea ci «din toată inima şi din tot sufletul». (Matei, XXII, 37).

Filozoful *Fichte* zice: «Sistemul ideilor noastre adesea e doar istoria inimii noastre», adecă oamenii *vor* nu aşa cum *gândesc*, ci *gândesc* aşa *cum vor*. Deaceea credinţa sau necredinţa noastră, de cele mai multe ori, e doar un reflex al dispoziţiei noastre morale. Iisus Hristos spune adversarilor săi — cărturari şi farisei — cauza necredinţei lor în dumnezeirea trimeterii lui, zicându-le: «Voi sunteţi de jos, eu sunt de sus; voi sunteţi din lumea aceasta.

Cine e din Dumnezeu, acela ascultă cuvântul lui Dumnezeu; deaceea n'ascultaţi voi, că nu sunteţi dela Dumnezeu». (Ioan, VIII, 23 şi 47).

Creştinismul e vestea bună despre mântuirea întregei lumi, căci, cum zice Apostolul, «toată lumea zace în răutăţi». Calea spre liberarea din această răutate ne-a descoperit-o Isus Hristos prin învăţătura şi vieaţa sa, — şi cine suferià din cauza acestui rău, cine nu erà mulţămit cu curentele vieţii de atunci, cine năzuià spre întruparea adevărului dumnezeesc pe pământul acesta, acela ascultà cuvintele lui Hristos şi le urmà. Însă pentru aceia cari se simţiau bine în lumea aceasta, sau cel puţin se gândeau să amelioreze viitorul cu mijloacele prezente, importanţa creştinismului rămâneà întunecoasă. Pentru asemenea oameni predica lui Hristos erà vorbă mută, deoarece nu vedeau tocmai răul acela de care venise să scape Iisus lumea. Ei, însă, nu-l vedeau şi nu-l văd, fiindcă sunt înconjuraţi în totul de răul lumii, nu se ridică mai presus de el şi nu vor să scape de el.

Milioane de oameni sunt stăpâniţi până la aşa grad, de grijile prosperării materiale, încât n'au de loc timp să se mai gândească la motivele, de care se conduc în activitatea lor, la valoarea acestor motive — şi în genere, ce sunt ei înşişi drept vorbind, ce poziţie ocupă în vieaţa cetăţenească, socială şi religioasă şi dacă poziţia aceasta corespunde oarecum postulatelor personalităţii omeneşti? Asemenea oameni, de obiceiu, pierd gustul pentru orice chestiune şi consideră ocupaţia cu ele ca ceva inutil, nepotrivit pentru un om de afaceri.

Alţii, asiguraţi materialiceşte şi cu totul liberi de orice griji de afaceri, par cu totul înlănţuiţi de dorinţa după plăceri şi bucurii externe. Munca devotată binelui general li se pare ca aiurarea unor vizionari fantaşti, iar postulatele mai înalte ale moralei ca o mărginire inutilă a libertăţii lor de acţiune. «Vieaţa ne surâde», zic ei, ne ademeneşte, ne promite fericire; — la ce să avem o faţă de asceţi, şi de ce atâtea întrebări despre scopurile şi problemele vieţii! Sănătatea şi mijloacele de trai sunt în abundenţă — deci: să trăim!

Se înţelege că oamenii cu o asemenea concepţie despre lume n'au nici o înclinare sinceră spre creştinism, care e glasul ce cheamă omenirea din egoismul naturii animalice la o întrupare a iubirii înalte şi adevărului lui Dumnezeu. Ei sunt cu totul cufundaţi în cele pământeşti şi nu se gândesc la cele cereşti. Glasul lui Hristos nu intră în inima lor, nu deşteaptă în ei nici o nemulţumire cu ei inşişi, şi nu-i cheamă la un lucru interior în ei. Nu cresc spiritualmente şi când organismele nu cresc, rămân pipernicite. Aceasta-i o lege naturală care se aplică atât în lumea fizică cât şi în cea spirituală.

Lumea anorganică e inactivă şi nemişcată. Liberă de toate influenţele din afară, ea îşi păstrează forma neschimbată. Cu totul altfel e lumea organică: fiinţele vii se mişcă. Chiar vechiul filozof grec *Heraclit* învăţă că, după cum nu putem intrà de două ori într'unul şi acelaş val, care se schimbă mereu într'un râu curgător, tot aşa nu putem fi de două ori, adecă în două momente diferite într'unul şi acelaş corp sau într'una şi aceeaş stare. «Corpurile noastre», zice el, «curg ca râurile; materia lor se înoeşte mereu, ca apa unui fluviu. Aşa se mişcă şi cunoştinţele noastre schimbându-se».

Cu o asemenea schimbare neîntreruptă a materiei corpului şi a sentimentelor lumii spiritului e foarte greu, ca să nu zicem imposibil, ca organismele vii să steà în echilibru. Vieaţa din ele sau se urcă sau se coboară; organismele sau se perfecţionează şi se desvoaltă, sau degenerează, micşorându-se. Luaţi o plantă oarecare: printr'o îngrijire raţională şi potrivită se poate desvoltà aşa de bine încât abià o mai recunoaştem; atât forma cât şi coloarea şi mirosul florilor ei se schimbă în totul. Exact acelaş lucru se poate repetà şi în lumea animală. În Anglia există nişte crescători de pasări, care în timp de 3 ani dau orice coloare penelor unui gen de porumbei, iar în 6 ani le schimbă şi capul şi ciocul. Cu ajutorul unor cunoştinţe anumite şi printr'o muncă stăruitoare dau paserii şi oricărui animal, o formă din ce în ce mai bună. De altă parte, dacă încetează îngrijirea plantelor sau a animalelor, acestea se pipernicesc şi se însălbătăcesc. Legea naturală, generală, e următoarea: sub influenţa unei culturi corespunzătoare, organismele se perfecţionează; fără ea însă, degenerează. Nici omul nu scapă de influenţa unei asemenea culturi, nici din punct de vedere al organizaţiei fizice, nici din punct de vedere al organizaţiei spirituale.

Tot astfel dacă un om n'are posibilitatea de a se îngrijì de desvoltarea minţii lui, din punct de vedere spiritual se scoboară, se tâmpeşte, ba poate ajunge chiar idiot. Ca triste dovezi servesc cazurile cu izolarea timp de mai mulţi ani: izolarea transformă adesea pe cel izolat într'un idiot. Acelaş proces de degenerare din cauza neîngrijirii cuvenite, se petrece şi în natura morală a omului. Dacă neglijem trebuinţele spiritului, dacă nu vrem să mai ascultăm de vocea conştiinţei, vom ajunge viţioşi şi ne vom perde orice simţ moral. În decursul timpului acest simţ moral va perì cu totul. Omul nu numai că nu va creşte spiritualmente şi nu se va perfecţionà, dar va pierde şi putinţa de a primì şi înţelege impresiunile mai frumoase din punct de vedere moral. Va fi tipul unui animal răpitor care calcă obraznic în picioare tot ce-i sfânt. Tot ce-i sublim şi într'adevăr omenesc, va dege-

nerà și va rămâneà numai ființa răutăcioasă și animalică înzestrată cu facultatea minții și a științei. Foarte bine întreabă sfânta Scriptură în privința aceasta; «Cum vom fugì neîngrijindu-ne de atâta mântuire ce ni s'a vestìt prin Domnul Iisus». (Ebrei II, 3).

În natura fizică și spirituală, există o lege, după care, ori ce organ care nu se desvoaltă și nu se exercită, se slăbește din ce în ce mai mult până când în urmă se paralizează și dispare. Se știe de pildă că în peșterile grozave, din provincia Kärnten și din statul american Keutucky, trăesc felurite specii de șoareci, insecte, broaște, raci și chiar pești, deoarece în aceste peșteri se află lacuri și râuri supterane. Toate aceste animale, care fac parte din cele mai variate genuri și clase ale regnului animal, se aseamănă prin aceea că toate sunt oarbe. Acelea care trăesc în apropiere de întrarea vre-unei peșteri au ochi, însă nu văd nimic, iar la multe, care trăesc în adâncul peșterilor, lipsesc chiar și indiciile simțului văzului și n'au nici orbite. Probabil că acolo, sub bolta peșterilor, timp de veacuri întregi n'a pătruns nici o rază de lumină; peștii și șoarecii aceștia nu și-au întrebuințat niciodată organul văzului, și astfel la început s'a slăbit din ce în ce mai mult, apoi s'a paralizat și în urmă a dispărut de tot. (compară *Wikoroski:* «Peste ocean» p. 252). Vulturul care trăește pe înălțimile munților, și-a întărit vederea așa de mult încât poate privì liber soarele, pe când la peștii din «peștera mamutului» nu s'a găsit nici o urmă de orbite.

Tot așa e și cu vederea spirituală. Simțul moral luminat dă omului putința să audă glasul lui Dumnezeu din interiorul său. «Fericiți cei curați cu inima că aceia vor vedeà pe Dumnezeu». (Matei V. v. 8). Însă neglijarea perfecțiunii morale duce la orbirea spirituală, la tâmpirea totală a oricărei simțiri referitoare la tot ce e bun, înalt și sfânt. Despre asemenea oameni Iisus Hristos a zis «Se împlinește întru dânșii prorocia lui Isaia ce zice: Cu auzul veți auzì și nu veți înțelege și privind veți privì și nu veți vedeà. Căci s'a îngroșat inima norodului acestuia și cu urechile greu a auzit și ochii lor și-au închis ca nu cumva să vadă cu ochii și cu urechile să audă și cu inima să înțeleagă și să se întoarcă și să-i vindece pe ei». (Matei XIII, 14, 15).

Fiecare din noi își are chestiunile lui vitale și trebuințele lui spirituale. Trebuințele acestea sunt cel mai minunat și mai sfânt talant al nostru. Căutați să-l prețuiți bine, siliți-vă să-l desvoltați și să-l înmulțiți! Nu înăbușiți pornirile bune din voi, urmați impulsului bun al inimii voastre, care încă nu e pătat de josnicia și murdăria vieții. Păstrați schinteia dumnezeiască din inima voastră. Nu-i greu s'o stingeți, însă, gândiți-vă că, dacă se stinge focul și vântul vieții împrăștie cenușa, nu veți mai puteà aprinde flacăra.

Luminătorul trupului e ochiul, zice Mântuitorul, «dacă ochiul tău e curat, tot corpul va fi luminat. Iar dacă ochiul tău nu e curat tot trupul tău va fi întunecat. Deci dar, dacă lumina care în tine e întunerec, cu cât mai mult întunerecul?» (Matei, VI, 22, 23.) Şi cum putem scăpà de acest întunerec, dacă neglijem lumina, pe care ne-a dat-o Iisus Hristos?

«Să ştii şi să te gândeşti», zice vechiul înţelept grec *Epictet*, că, dacă oamenii sunt nefericiţi, vinovaţi sunt ei înşişi, căci Dumnezeu a făcut pe toţi oamenii să fie fericiţi nu nefericiţi. Dumnezeu s'a purtat cu noi ca un tată bun. După mila sa, ne-a dat tot ce ne poate duce la adevăratul nostru bine. Şi dacă totuş vieaţa ni-se pare grea, ca un drum neted fără scop, ca o masă bogată pentru oaspeţi străini, e că n'o întrebuinţăm cum se cuvine.

Şi într'adevăr, noi luăm o atitudine grozav de uşuratică, criminală chiar, faţă de chestiunea orânduirii vieţii noastre. *Spencer* zice: «Am puteà crede că majoritatea oamenilor îşi iau ca scop să petreacă vieaţa aşafel încât să se gândească cât mai puţin posibil la ea». Nici un arhitect nu se va apucà să clădească un grajd fără socoteli şi cercetări prealabile; nici un zidar nu se va apucà de un zid fără a-l regulà mai întâi la cumpănă — iar noi ne orânduim toată vieaţa la întâmplare, fără a aveà în vedere sensul şi importanţa ei, fără nici un criteriu pentru asigurarea unui mers moral şi raţional. Cum să ne mai mirăm dacă asemenea clădiri se dărâmă şi ne strivesc sub ruinele lor? Şi cum putem scăpà de ele, dacă dispreţuim singurul plan adevărat de vieaţă, pe care ni l-a arătat Iisus Hristos?

Atâta vreme cât suntem tineri şi uşuratici, câtă vreme avem destule mijloace de traiu, frumseţe şi sănătate, fără a ne amestecà în atâtea chestiuni, credem că vieaţa e uşoară, plăcută şi voioasă. Mai curând sau mai târziu ni se va păreà o glumă proastă şi nesărată. Orice am spune, şi oricât am căutà să ne abatem gândul dela întrebările mai înalte ale spiritului nostru, totuşi omul nu va puteà trăì numai cu pâine. Pentru fiecare va venì un moment când va fi silit să spună cu poetul:

Fiindcă trăesc, nu vreau să trăesc beat de lene.

Mi-e teamă de mine însumi, să întreb de ce şi la ce trăesc; dar voiu trăì aşa încât fiecare zi, ba fiecare oră şi fiecare moment să ascundă o importanţă vecinică, care-mi dă drept să trăesc.

Pesimismul, care roade, ca rugina, din ce în ce mai mult vieaţa modernă, se arată prin aceea, că cu o aripă plutim sus în cer şi pe cealaltă o târâm jos în noroiu. De acì, o spărtură internă inevitabilă, o nemulţămire de sine şi de vieaţă şi nu rareori o violentă rupere cu cea din urmă. Insă, vieaţa, oricât de

tristă s'ar păreà, tot are mai multă valoare ca o bucată de plumb sau o înghițitură de arsenic.

E vorba numai să-i pricepem sensul și să înțelegem principiul sub conducerea căruia ea are o valoare extraordinară.

Nouă celor cari avem Evanghelia și o cunoaștem, ar trebuì să ne fie cunoscut încă din floarea tinereții acest sens al vieții.

Ar trebuì să credem că oricine poartă numele de creștin își orândueşte vieața după poruncile lui Christos. Realitatea ne arată însă cu totul altceva. Aici ne izbim de una din cele neplăcute contrarietăți ale vieții, în care mintea sănătoasă a omului e dată peste cap. E inadmisibil ca un soldat să nu știe articulele de războiu, ca un jurist să nu cunoască legile, însă e o apariție comună ca un creștin să nu cunoască adevărurile fundamentale ale învățăturii lui Christos. Nu veți găsì nici un om, care să fi absolvit cel puțin școala elementară și să nu știe ceva despre poeziile lui Schiller; veți întâlnì însă sute de oameni cu diplomă, cari nu vor fi în stare să vă explice predica de pe munte a lui Christos. Ne putem închipuì oare un om cult, care să nu fi cetit nici un autor clasic? Cât de mulți veți găsì însă cari nu cunosc nici numele celor 4 Evangheliști.

După ce am învățat pe băncile școalei câteva fapte din vieața lui Iisus Christos credem că cunoaștem Evanghelia și n'o mai luăm niciodată în mână toată vieața! Ce am zice oare despre cineva care, după ce a cetit câteva episoduri din vieața lui *Socrate*, a lui *Bacon* sau *Spinoza*, *Hegel* și *Kant*, s'ar socotì filozof, sau cel puțin s'ar dà drept cunoscător al filozofiei? Veți găsì însă milioane de creștini, cari seamănă cu asemenea «filozofi». E de mirat oare atunci, dacă cu toată strălucirea culturii lor, din punct de vedere spiritual rămân animale sălbatice; dacă nu cred într'un viitor mai bun al omenirii, într'o înfrățire a popoarelor, în posibilitatea unei împărății a lui Dumnezeu pe pământ? Dacă nu vor să lucreze în așa fel ca majoritatea oamenilor să ajungă a fi chipul și asemănarea lui Dumnezeu, pentru ca transformarea luminoasă a omului animal într'un fiu al tatălui ceresc să se poată realizà? Cum putem scăpà de îndobitocirea morală așa de obicinuită la noi, dacă nu ne pătrundem de spiritul Evangheliei, dacă nu înțelegem și nu simțim sublimitatea acestei cărți ca temelie a vieții?

Una din cele mai triste greșeli ale omului e mulțămirea cu starea lui morală. Asemenea fariseului din Evanghelie noi ne repetăm mereu în suflet: «Doamne, mulțămescu-ți că nu sunt ca ceilalți oameni». (Luca, 18). Și până la un anumit grad suntem motivați, deoarece, fiind înconjurați de toate părțile de sărăcie morală, fără îndoială că nu putem observà propria noastră dege-

nerare. Ridicaţi însă în faţa voastră măreţul chip moral al dumnezeiescului învăţător al iubirei şi adevărului — şi impresia valorii voastre interne va dispăreà imediat. Atunci va ieşì la iveală toată grosolănia instinctelor şi toată josnicia năzuinţelor noastre, toată goliciunea şi nebunia vieţii noastre; în locul mulţămirii îngâmfate a fariseului, sdrobiţi de sarcina cunoaşterii stricăciunii noastre morale, ne vom plecà smeriţi capul ca vameşul din Evanghelie şi ne vom rugà: «Dumnezeule, milostiv fii nouă păcătoşilor!» Şi cunoaşterea lipsurilor noastre e un pas spre îndreptarea lor.

Intr'adevăr e curios cum nu trece zi în care să nu ne privim de mai multeori în oglindă, din cap până în picioare, observăm de nu cumva avem vre-o pată pe haină, de ni-i faţa murdară etc... şi lăsăm să treacă ani întregi, ba uneori chiar vieaţa întreagă, fără a ne îngrijì de curăţia feţei noastre morale, fără a ne pune în faţă, ca o oglindă, chipul desăvârşit al lui Christos, aşa cum e imprimat în Evanghelie. Cetiţi următoarele rânduri din «Scrisoarea unui camarad către studenţi», în care se reflectează lămurit direcţia unui sprit întrat în conştiinţă nemijlocită cu Evanghelia: «Camarazi! Dacă stimăm pe vre-un cugetător ne silim să-i cunoaştem ideile şi concepţiunile lui. Ne adâncim cu plăcere în cetirea lucrărilor lui. Opera lui ni se pare o podoabă a biroului nostru. De ce, oare, întreb, ne interesăm noi, oamenii culţi, înţelepţi şi bine desvoltaţi, cari iubim binele, adevărul şi dreptatea, şi ne însufleţim de ideia fraternităţii universale — de ce, zic, ne interesăm aşa puţin de Acela care a făcut mai mult pentru ideia aceasta? Da, ne interesăm foarte puţin de Iisus Christos. El ne-a dat învăţătura lui. El a trăit şi a murit din iubire către oameni. Şi totuşi noi nu simţim nici cea mai mică dorinţă de a cunoaşte învăţătura lui. De ce Evanghelia nu-i o podoabă a biroului nostru? De ce e neglijeată atât de mult la noi cetirea Evangheliei? De ce acela, care ceteşte Evanghelia e socotit în lumea studenţilor ca fariseu? Căutăm adevărul, însă, îl putem noi găsì, oare, dacă dispreţuim Evanghelia, care-i izvorul lui? — Ca să putem vedeà soarele, trebuie să ne ridicăm privirile spre cer şi ca să cunoaştem calea vieţii trebuie să ne îndreptăm la Christos. Nicăiri nu veţi găsì un răspuns atât de lămurit şi de deplin la toate întrebările spriritului vostru, ca în Evanghelie, în învăţătura Aceluia care a zis despre sine: «Eu sunt adevărul, calea şi vieaţa».

Deschideţi pentru prima dată Evanghelia lui Matei la cap. 5, 6 şi 7 şi nu cetiţi numai, ci gândiţi-vă la importanţa fiecărui vers,. şi chiar a fiecărui cuvânt şi veţi rămâneà uimiţi, cât de înţelepţeşte şi de simplu totdeodată, cât de lămurit şi de palpabil sunt tratate aici cele mai încurcate, mai fatale şi mai arzătoare chestiuni vitale. Luaţi de pildă tema fundamentală a filozofiei

morale, — chestiunea destinaţiunii omului, chestiune: cărui scop şi cum să-i consacrăm toate forţele trupului şi ale sufletului, ba chiar toată vieaţa noastră. La întrebarea aceasta întâlnim în diferite timpuri, la felurite popoare, în diferitele clase ale societăţii, cele mai variate şi mai deosebite răspunsuri. Dacă am puteà comparà castelele cu poziţiuni încântătoare ale unui simplu moşier, cu ale unui cugetător genial, zice un filozof englez «am găsì o deosebire uimitoare în clădirea lor». Insă, fiindcă adevărul e unul, din mulţimea feluritelor răspunsuri la întrebarea: care e scopul vieţii?, numai unul poate fi adevăratul răspuns. Răspunsul acesta ne e dat în Evanghelie. Acì e formulat în puţine cuvinte şi dacă le examinăm bine, trebuie să venim la concluziunea că alt răspuns nu există şi nici nu poate existà.

Isus Christos, determinând ucenicilor săi poziţia lor în lume, le zice: «Voi sunteţi sarea pământului» (Matei V, 13). După cum se ştie, sarea se întrebuinţează în mâncare ca să-i îndulcească gustul şi să o ferească de a se strică. Fără sare chiar şi cele mai bune produse nutritive rămân fără gust şi cele mai proaspete provizii putrezesc. Şi tocmai ceeace e sarea pentru hrană, trebuie să fie — după cuvintele lui Iisus — Evanghelia pentru vieaţă şi pentru urmaşii ei, pentru omenire.

O îmbunătăţire capitală a vieţii e posibilă numai cu condiţia ca să fie pătrunsă în totul de spiritul iubirii şi adevărului evanghelic. Realizarea gândurilor noastre secrete şi a visurilor sfinte despre o fericire generală pe pământ nu se poate închipuì altfel decât printr'o muncă neîntreruptă şi neobosită la întemeierea împărăţiei lui Dumnezeu în noi înşine şi în inimile semenilor noştri. Lipsind aceste condiţii din vieaţa omenirii, chiar şi cele mai strălucite rezultate ale civilizaţiei vor fi doar nişte apariţii presupuse nu reale, durabile şi indestructibile. Despre aceasta ne convinge viaţa prin experienţa amară pe care o facem la fiecare pas.

V'aţi gândit oare vreodată: Cât de mărcţe ţinuturi cu cea mai încântătoare natură se află pe pământ, ţinuturi cu o climă binecuvântată şi cu pământ roditor unde totul pare creat de Dumnezeu pentru o viaţă veselă şi plăcută, şi unde totuş, ca pretutindeni, curg lacrimi, se aud suspinuri şi răsună blestemuri aruncate asupra vieţii. Cât de repede au crescut şi cresc toate înlesnirile posibile ale vieţii, şi fericirea tot nu se apropie şi nu se ajunge. Filozofia pustiitoare a lui Schopenhauer şi Hartmann, care susţine că viaţa e un rău, iar moartea e cel mai mare bine — e un produs al timpului nostru. De ce toate astea? In faţa atâtor condiţii prealabile şi variate ale fericirii omului pe pământ — ce mai lipseşte?

Lipseşte tocmai esenţialul: — Sarea despre care vorbeşte Iisus, lipseşte iubirea și adevărul evanghelic din om. Fără ele, nici chiar viaţa dusă în cele mai bogate capitale ale lumii, în cele mai mărețe palate nu va fi mai fericită ca viaţa petrecută în cortul Beduinilor sau chiar în coliba de piele a eschimosului. Fără îndoială vor fi acolo mai multe înlesniri, însă fericire nu prea. Citiţi o schiţă interesantă din «Schiţă din Maroco» alui de Edm. Amicis.

«Azi, zice autorul, am avut o convorbire foarte aprinsă cu un negustor maur. Provocai o discuţie înflăcărată, fiindcă vream să aflu ce crede el despre civilizaţia noastră, ca unul care umblase mult și avusese ocazie s'o cunoască personal.

— «Ce ziceţi de marile noastre oraşe»! întrebaiu eu.

El mă privì ţintă şi răspunse rece:

— «Ce să zic! Străzi mari, magazine, palate.... toate foarte curat ţinute».

— «Mai departe n'aţi găsit nimic bun?» întrebai eu cu nerăbdare. «Nu v'a uimit de loc avantagiile vieţii noastre sociale faţă de a dumneavoastră.

«Ce puteà să vă surprindă mai mult decât asta»?

«Nu vă grăbiţi»! îmi răspunde tovarăşul meu. «Unde vedeţi Dvoastră avantagiile? In cinste sigur că nu, fiindcă ar fi zadarnic. Noi sântem mai cinstiţi ca Dvoastră! E adevărat că Maurii înșeală pe Europeni *câte odată*, însă Europenii înşeală pe Mauri *continuu*».

Atunci, adusei vorba de confortul nostru.

«O, da! știu», zise Mauru râzând: «Cum nu? Intr'asta sigur sânteţi șampioni»...

Şi începu să-mi înşire într'un ton comic: «Contra soarelui — o umbrelă de soare; contra ploii — o umbrelă de ploae; pentru mers — un bastonaş; pentru vedere — ochelari; ca să şezi pe moale — perini de puf; când vă doare un deget — un doctor; la moarte — un monument.... Câte lucruri n'aveţi Dvoastră, fără care nu puteţi trăì! Ce mai oameni sânteţi Dvoastră! Dvoastră sânteţi adevăraţi copii bine crescuţi!... «Dar nu», încheie el «eu n'aş vrea să schimb cu Dvoastră: *Aveți mai mult confort, dar nu sânteți mai fericiți ca noi»!* [1]

Îndreptaţi-Vă atenţia acum la următorul fapt: Indienii și pieile roșii îşi închipuesc vieaţa de dincolo de mormânt ca o continuare a celei pământeşti. Marele spirit — cred ei, îi duce în nişte câmpii foarte bogate în vânat. Tot aşa Maurii răsboinici din Noua-Zelandă, își închipuesc vieaţa după moarte ca o înşiruire

[1] Amicis. Schiţe din Maroco, p. 144—146. (După ediţia rusească).

neîntreruptă de lupte, din care răposații ies mereu învingători. Și vechii Germani nutriau asemenea nădejdi. Exemplele acestea arată că popoarele amintite, care stau pe cea mai de jos treaptă a culturii în comparație cu noi, erau mult mai mulțămite cu vieața lor. Ele își închipuiau vieața de dincolo de mormânt, care de obiceiu la toate popoarele feluritelor religiuni e descrisă cu cele mai strălucitoare colori, numai ca o continuare mai desăvârșită și mai bună a vieții lor pământești. Acum ne întrebăm și noi: am fi oare mulțămiți să ne găsim iarăș dincolo de mormânt existența noastră actuală? Îi va trece, poate, prin minte lucrătorului să-și închipuească vieața de dincolo ca un lung atelier de țesătorie; soldatul ca un șir nemărginit de parade, marșuri și manevre; funcționarul ca un departament imens; negustorul ca cel mai spațios magazin și depozit de mărfuri?

Nu ne arată asta lămurit și convingător că progresul civilizației moderne, bazat pe principiile materialismului economic, aduce doar înlesniri externe în vieață și că numai el, fără renașterea morală a omului, fără transformarea societății pe baza principiilor iubirii și adevărului evanghelic, nu poate să schimbe și să învioreze vieața omenească? Fără învățătura Evangheliei, vieața e ca o mâncare fără sare; nu poate aveà «bun gust», nici un caracter care să ne mulțămească; în chip fatal trebuie să se strice, să se descompună și să se demoralizeze. Și cum vom scăpà de nenorocirea aceasta, dacă nu luăm în seamă mântuirea propoveduită de Iisus Hristos? Cum vom fi în stare să întroducem nobleța în lumea aceasta plină de josnicii și vanități; iubirea în lumea egoismului, lumina adevărului în lumea răului și a minciunii, dacă rămânem străini față de toate acestea, dacă nu le pricepem importanța și nu simțim puterea fermecătoare a sublimității lor! Putem cunoaște și simțì ce e binele, iubirea și adevărul, numai citind mereu Evanghelia și punându-o în practică, adică cunoscând pe Hristos. «Cunoașteți adevărul», zice Iisus Hristos «și adevărul vă va face liberi» (Ioan VIII, 32).

Dim. I. Cornilescu.

PAVEL ŞI IOAN CA ÎNDRUMĂTORI AI PĂSTORILOR DE SUFLETE.

— După *Dr. Frantz Xaver Mutz.* —

II.

Însuşirile păstorilor de suflete.

(Sfârşit).

9. Alături de trezvia minţii şi de judecata clară, sau mai bine zis, mână în mână cu ele, trebue să meargă şi *buna cuviinţă* în cele externe, în ţinută, în purtare şi în îmbrăcăminte, căci nu fără temei, ci cu tot dreptul se deduce din cele externe la cele interne. «Din vedere se cunoaşte omul şi din chipul feţii se cunoaşte cel înţelept. Imbrăcămintea omului şi râsul dinţilor şi călcarea omului vestesc de ale lui». (Sirah cap. 19 v. 26—27). O păşire sumeaţă, lumească sau destrămată, tradează un caracter şi un cuget lumesc. Prea bine să poate descoperì chiar şi numai din ţinuta corpului, dacă inima e trufaşă, furtunatică, uşuratecă, sau dinpotrivă, dacă ea e smerită, serioasă şi statornică sau credincioasă şi curată. Din acestea rezultă deci, că *preotul trebue să aibe o astfel de înfăţişare şi purtare, care în toate împrejurările să corăspundă cu poziţia aleasă, ce o are în societatea omenească.*

Pasul e socotit şi purtarea unui om e cuviincioasă atunci, când în urma ei putem descoperì o seriositate şi înţelepciune matură. Bunacuviinţă şi purtarea cea bună — zice Sfântul Ambrosie — cumpăneşte bine toate şi nivelează chiar şi vocea, ca nu cumva vre-un cuvânt spus cu prea multă iuţeală sau asprime să vateme urechea. (Sfântul Ambrosie, Offic. I. 18. 67). Diferitele defecte şi scăderi, dacă sunt, şi cari de altfel sunt inherente firii omeneşti să se delăture prin un exerciţiu serios şi îndelungat, dar nici odată locul celor fireşti să nu-l ia prefăcătoria şi afectarea, căci acestea nici odată nu pot plăceà.

Sfântul Ambrosie odată numai de aceea a denegat unui tinăr primirea între clerici, pentrucă înfăţişarea lui externă îi păreà prea puţin convenabilă. Altui cleric i-a interzis să-i mai iase în cale, pentrucă înfăţişarea şi păşirea lui sumeaţă îi genà ochii. Dacă vrem ca cu vrednicie să urmăm lui Christos, atunci tot mereu trebue să avem în minte cuvintele: «Departe de-aţi permite o libertate prea mare, înfrânează-ţi bine mai ales toate cugetele şi nu te da nici unei veselii nebunatice». «Frumoasă este virtutea modestiei şi abstinenţei şi de mare preţ farmecul ei». Ea este tovarăşul nedespărţit al curăţeniei trupeşti şi sufleteşti, şi o promovează pe aceasta.

10. In ceeace privește raportul și purtarea față de credincioșii supuși, episcopul și preotul să se elibereze pe sine de supt tot egoismul și de sub toată iubirea de sine prea exagerată și să nu-i trateze pe aceștia cu asprime și sumeție, dela o înălțime prea mare, căci «se cuvine episcopului (preotului) să fie.... *nu sumeți*». (Tit. cap. 1 v. 7). Iubirea de sine, egoismul, purtarea și gândul sumeț, trufia, mândria și fudulia, nici odată nu vor puteà câștigà pentru preot încrederea credincioșilor săi. Din contră, existența unor defecte și scăderi ca acestea la un preot ar fi cea mai eclatantă dovadă, că îi lipsește cu desăvârșire noțiunea adevărată despre valoarea omului, ca a unei ființe zidită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, și despre valoarea sufletelor răscumpărate cu sângele lui Isus Christos. Unui preot robit de scăderile acestea, îi lipsește una dintre cele mai de căpetenie condiții pentru o activitate binecuvântată.

«Grăunțul de grâu, de nu putrezește căzând în pământ, numai el singur rămâne». (Ioan cap. 12 v. 24). Christos Domnul opera mântuirii a început-o prin lăpădare de sine și a sfârșit-o jertfindu-se pe sine și vărsându-și sângele pe cruce, acoperit fiind de potopul ocărilor și defaimărilor mulțimei pentru care a pătimit și a murit. De aceea un preot sumeț, iubitor de sine și egoist nici nu poate fi un organ corăspunzător, am puteà zice un instrument bun în mâna marelui preot a tuturor veacurilor. «Cu ce mijloace se întemeiază o împărăție, cu acelea se și susține». Invățătura apostolului, ca «preotul să nu fie sumeț față de credincioșii săi» o înțelegem mai bine atunci, dacă ne gândim, că tocmai slujba episcopească sau preoțească în independența și sublimitatea sa poate aduce peste capul celuice intră în ea deosebite primejdii, oferind posibilitatea unei tractări autocrate și volnicoase a celor supuși.

11. Tot așa de puțin se potrivește cu slujba preoțească, mai ales în ceeace privește tratarea credincioșilor, și pornirea spre mânie. (Tit. c. 1 v. 7). Pornit spre mânie se numește acel om, care și din cele mai neînsemnate și mai neîndreptățite cauze se mânie ușor și des. Apostolul nici decum nu reprobă mânia peste tot. Mânia este o patimă, pe care însuș Dumnezeu a sădit-o în firea omenească. «Precum asprimea în fier, așa a sădit creatorul în sufletele noastre mânia, ca de ea să ne servim câte odată la îndeplinirea datorințelor» (Sfântul Hrisostom). Dacă un preot sau un păstor de suflete nici odată, sub nici o împrejurare nu s'aprinde de mânie, aceasta nu-i pentru el o virtute ci mai mult o slăbiciune, o dovadă chiar a lipsei de zel pentru cinstirea lui Dumnezeu și pentru mântuirea sufletelor. «Cine se sminteşte și eu să nu mă aprinz»? zice apostolul (2 Corinteni cap. 11 v. 29). Dum-

nezeescul Mântuitor însuşi «apucă în mână un biciu» şi alungă din biserică pe cei-ce o profanau (Luca cap. 19 v. 45) şi cu «mânie întărâtată», priveà în jur spre farisei, cari îl spionau. (Marcu cap. 3 v. 5).

A se mânià deci nicidecum nu-i un lucru nedrept sau neadmisibil. Nedreaptă şi neadmisibilă este mânia atunci, când ea este izbucnirea unei patimi neînfrânate. E mai presus de orice îndoială, că o astfel de mânie nu poate fi compatibilă cu caracterul şi demnitatea unui preot, căruia i s'a încredinţat mântuirea atâtor suflete şi cel care cu toate acestea totuşi ar cădeà in mrejile acestei patimi, acela nu este apt pentru sublima slujbă a preoţiei. Slujba preoţească «este împreunată cu multe neplăceri şi chiar şi pe un om, care de altfel se ştie stăpâni, îl poate face supărăcios. Cu cât mai mult apoi pe unul pornit spre mânie! Acesta poate cădeà în primejdia mare de a-şi îndeplini agendele slujbei sale cu multă vehemenţă şi prin aceasta a pierde pe mulţi». (Sfântul Hrisostom, epistola către Tit, Om. 2).

12. Nu numai cel pornit spre mânie, dar, şi mai ales acesta, nici gălăgiosul şi «*cel grabnic a bate*» nu poate să se învrednicească de intrarea în statul preoţesc şi nu poate trece peste pragul casei lui Dumnezeu. Fieştecare vorbă, fieştecare cuvânt al episcopului sau al preotului trebue să fie străbătut de o seriozitate şi de o linişte adâncă şi liber de ori şi ce izbucnire pătimaşă. Preotul este doftorul sufletelor încredinţate păstoririi sale; iar doftorul nici când nu păşeşte cu violenţă faţă de pacienţii săi şi nici când nu bruschează pe cei ce aleargă la el spre a luà tămăduire la rănile lor trupeşti, ci îi tratează cu blândeţă, îi vindecă şi îi îngrijeşte. Cu atât mai mult se cade apoi preotului să trateze cu indulgenţă, cu bună voinţă părintească şi cu iubire iertătoare pe cei ce aleargă la el spre a luà tămăduire ranelor lor sufleteşti. «Fraţilor! de va şi cădeà vre-un om în vre-o greşală, voi cei duhovniceşti îndreptaţi pe unul ca acela cu duhul blândeţelor, păzându-te pe tine, ca să nu cazi şi tu în ispită», (Galateni cap. 6 v. 1.)

Temperamentul focos şi firea aprinsă în toată clipa poate lipsi pe preot de respectul pe care trebue să-l aibă în faţa credincioşilor săi, îi înstrăinează inimile şi le înăspreşte. O trecere cu vederea, o certare plină de iubire a slăbiciunilor omeneşti, admonierea binevoitoare a celor ce greşesc şi învăţarea lor cu iubire părintească, fac inimile mai primitoare şi le înalţă iară. Preotul deci niciodată să nu-şi piardă cumpătul şi liniştea şi chiar nici sub forţa celor mai puternice motive să nu se plece spre ceartă şi gâlceavă, căci nu se cuvine unui propoveduitor al păcii şi al bunei înţelegeri, ca însuşi să producă nemulţămire, vrajbă şi tur-

burare. Precum din unul și acelaş izvor nu poate izvorî apă şi dulce şi amară, aşa şi limba, care are a vestì oamenilor lauda și mărirea lui Dumnezeu, nu poate vărsà şi nu e iertat să verse în sufletele lor otrava pizmei și a certei.

13. Acel postulat al apostolului, ca preotul să nu-și întoarcă inima spre plăcerile şi bunurile lumeşti şi să nu și-o lipească de ele, ca să se elibereze de sub povara grea a tuturor poftelor sgârcite şi lacome și mai cu seamă să alunge dela sine toată lăcomia după bani, având în vedere scopul sublim al chemării preoţeşti, e de sine înţeles.

De sigur, că ar fi un rău îndrumător la cer acela, care ca și un stâlp de drum, ar arătà numai calea, carea duce într'acolo, iar el însuși cu întreaga lui fiinţă, prin traiul și modul lui de gândire ar rămâneà și pe mai departe pe pământ. Cel, care are sfânta datorinţă de a slobozì pe alţii din legăturile patimilor şi fărădelegilor pământești și să-i facă râvnitori după bunurile cereşti, nici când să nu-şi robească inima bunurilor acestei lumi trecătoare. Se aşteaptă dela preot ca prin o iubire împreunată cu milă pe cei săraci și lipsiţi după potriva puterii lui să-i împărtășească din ale sale, ca să poată zice cu apostolul: «Eu nu caut ale voastre, ci pe voi» (2 Cor. cap. 12 v. 14).

14. O datorinţă, de sub care preotul nici decum nu se poate subtrage, o datorinţă, care în importanţa ei covârşeşte pe toate celelalte și fără de care scopurile slujbei preoţești, mântuirea sufletelor și întemeierea împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ, nu se poate ajunge, este aceea ***de a învăţà.*** De aceea la destoinicia preotului de a propoveduì moralitatea să se mai adaugă și destoinicia de a învăţà moralitatea și credinţa care duce la mântuire. Cu alte cuvinte preotul trebue să fie un om al credinţei și al ştiinţei, în stare de a face pe cei credincioși, pe cei necredincioși și pe cei rătăciţi în credinţă «să fie gata pururea spre răspuns, la tot cel cei întreabă cuvânt de nădejdea lor cu blândeţă şi cu frică» (1 Petru cap. 3 v. 15), dar mai cu seamă să fie în stare a aduce la calea cea adevărată a dreptei credinţe pe păstoriţii lui rătăciţi. Sau după cum zice apostolul în epistola către Tit (cap. 1 v. 9), preotul să se ţină «de cuvântul credincios cel după învăţătură, ca puternic să fie și a îndemnà întru învăţătura cea sănătoasă și pe ceice grăesc împotrivă ai certà» (conf. 1 Timotei cap. 1 v. 10). Chiar și pe timpul apostolului erau multe iregularităţi în biserică și azi după scurgerea atâtor veacuri nu că am stà mai bine, ci în raport cu acel timp de vieaţă religioasă curată și neprihănită stăm neasemănat mai rău. Drept aceea, azi numai o credinţă adevărată, adâncă şi bine întemeiată și în acelaşi timp și o pătrundere înţelegătoare și adâncă a adevărurilor acestei

credinţe îl poate face pe preot bun păstor al turmei lui Iisus Christos.

15. În urma împrejurărilor acelui timp, apostolul prin o pătrundere şi înţelegere adânc psihologică, mai cere, ca cel ce se hirotoneşte să-şi aibe *casa sa binechivernisită*, şi mai departe, atât pentru timpurile acele cât şi pentru cele mai târzii, ca să nu fie neofit, adecă, «*de curând botezat*», în legea creştină.

Cerinţa dintâiu aduce aminte preotului zilelor noastre, cât de mult îi încumbă lui ca datorinţă a îngrijì, ca casa preoţească, respective locuitorii acesteia, credincioşilor sub nici un raport să nu le dea anză spre cârtire, ci mai vârtos să fie întregei comunităţi un vrednic exemplu de imitat în evlavie, pietate adevărată, în moralitate, în simplitate şi modestie. «*Că de nu ştie cineva chivernisì casa sa, cum va purtà grije de biserica lui Dumnezeu?*» Dacă cineva nu poate duce la îndeplinire un lucru mai mic, cum va săvârşì unul mai mare şi mai greu?

Dar nici neofitul sau «*cel de curând botezat*» să nu se ridice numai decât la demnitatea de preot sau de episcop. «*Nu de curând botezat fiind*» zice apostolul. Dacă, contrar indigitărilor date de apostol, neofiţii adevăraţi, adecă ceice dela necredinţă sau dela eresie au intrat în sinul bisericei creştine, numai decât, fără nici un timp de probă despre tăria convingerilor lor religioase, s'ar admite la taina preoţiei sau la demnitatea de episcopi, atunci uşor s'ar ivì un mare rău pentru biserică, anume răul, pericolul trufiei slujitorilor ei. Foarte uşor ar puteà unii ca aceştia, să ajungă la gândul, că biserica are lipsă arzătoare de ei, în loc să gândească, că, din contra, ei înşişi au lipsă de biserică; uşor pot fi stăpâniţi de cugetul deşert, că întrec cu mult mai mult pe ceialalţi creştini în tăria credinţei şi a moralităţii. Şi care ar fi urmarea?

Răspunsul e simplu. Sumeţia şi trufia totdeauna premerg căderii. «Ar cădeà în aceeaşi judecată de afurisenie, în care a căzut diavolul prin trufia şi neascultarea sa». (Weinhart). Adevărat, că graţia lui Dumnezeu se poate arătà şi pe căi extraordinare. Aşa e cazul Sfântului Ambrosie, care prin o deosebită revărsare a harului lui Dumnezeu asupra lui, a fost chemat la greaua slujbă episcopească ca catahumen. Ca normă generală, dela care numai în cazuri escepţionale se poate face o abatere, cuvintele apostolului referitoare la cei «*curând botezaţi*», rămân în deplină valoare.

Dar nici *neofiţii în sens etic*, adecă aceia, cari, scurt timp, dupăce mai nainte au fost robi ai spiritului lumesc, au dus o vieaţă adevărat creştinească, să nu se admită prea îngrabă la sfânta hirotonie. Păreţii noi în tot minutul ameninţă cu prăbuşire,

dacă deasupra lor apasă un coperiş greu; clădirea făcută din lemne tinere e fără îndoială mai periclitată, ca cea din lemne bătrâne. Chiar şi la primirea în şirul diaconilor cere apostolul o ispitire, o cercetare a calităţilor pe cari trebuie să le întrunească celce vrea să intre în serviciul bisericei, cu toate că slujba şi demnitatea diaconilor e mai inferioară ca cea a preotului sau episcopului. Cerinţa aceasta azi e cu atât mai imperativă, cu cât de fapt diaconatul e numai o treaptă pregătitoare pentru primirea sfintei taine a preoţiei.

Cea din urmă însuşire sau condiţie, pe care celce vrea să intre în statul preoţesc trebuie să o întrunească, apostolul o cuprinde în următoarele: «*şi se cade lui şi mărturie bună să aibă dela cei din afară ca să nu cază în batjocură şi în cursa diavolului*» (cap. 3 v. 7.). Fiind vorba de slujba episcopească, pe aceste cuvinte ale apostolului e neapărat de lipsă să se pună cea mai mare greutate. Chiar şi omul care excelează şi se ridică mult peste alţii prin vieaţă virtuoasă şi morală, ca episcop încă are trebuinţă de respectul şi stima, de «*mărturia bună*» a celor din afară. Din potrivă, descoperindu-se o pată în viaţa morală de mai nainte a episcopului, după ridicarea sa la demnitatea de episcop numai decât vor urmà feliuritele desvăliri sensaţionale cari la cei credincioşi vor stârnì nemulţămire şi nerespectarea persoanei lui, iar la cei de altă credinţă şi la cei necredincioşi ruşine şi ocară. Prin aceasta însă nu se opreşte în loc numai activitatea lui postorală, nu se subminează numai cinstea de care trebuie să se bucure episcopul în faţa lumii, ci e periclitată şi mântuirea sufletului său propriu, căci urmarea foarte naturală a acestora este descurajarea, neactivitatea, neîmplinirea datorinţelor, desnădăjduirea şi prin ele recăderea în păcatele de mai nainte. Toate cele zise mai sus despre episcop au valoare şi pentru preot, deşì nu în aceiaşi măsură, fiind şi cercul lui de activitate mai mic. In raport direct cu gradele ierarhice sau cu poziţiile mai înalte sau mai inferioare pe cari le ocupă dignitarii bisericei în sinul ei se cere şi o perfecţiune în măsură mai mare sau mai mică dela ei! Mai multă desăvârşire se cere dela preot ca dela diacon şi iarăşi mai multă dela episcop ca dela preot.

16. Dela adevăraţii reprezentanţi ai bisericii, dela preoţi şi episcopi, îşi întoarce acum apostolul privirea spre diaconi şi stabileşte şi însuşirile pe cari trebue să le întrunească aceştia înainte şi după primirea hirotoniei. Deşì poziţia acestora nu e aşa de sublimă şi nu-i împreunată cu atâta responsabilitate în faţa lumii şi în faţa lui Dumnezeu, ca a preoţilor şi a episcopilor, totuş slujba lor e sfântă şi împreunată cu multe greutăţi, luând ei parte pe lângă preoţi la toate lucrările pentru aducerea sfintei

jertfe în biserică și având și ei sfânta datorință de a propagà cuvântul adevărului în și afară de timp și neputându-se nici ei substrage dela porunca «*mergând învățați*». Așa se înțelege, că apostolul și dela ei, în aceiaș măsură ca dela preoți și dela episcopi, cere *curățenia trupului și a sufletului, a minții și a inimei, trezvie, lăpădare de sine și de bunurile lumei, omorîrea poftelor și a boldurilor lăcomiei după bani și după plăceri și desfătări lumești.*

Cu deosebită considerare la slujba lor, care le impune ca datorință împărțirea de milostenie, îngrijirea de săraci, de bolnavi și de orfani și care îi aduce în legături intime atât cu episcopul cât și cu poporul, cere apostolul dela diaconi ca să se ferească de păcatul clevetirii, adecă să nu fie «*cu două guri*», ci în toate acțiunile lor să fie conduși de cea mai întransigentă dreptate și onestitate. Și precum preoții și episcopii prin o ispitire mai îndelungată a calităților lor sufletești au să dovedească prealabil că sunt vrednici de slujbele la cari vor să se ridice, așa se cere aceasta și dela diaconi. «*Și aceștia să se ispitească întâiu*» (cap. 3 v. 10). Diaconii să dovedească prin fapte, că slujba și-o îndeplinesc cu conștiențiositate și că păstrează «*taina credinței întru cunoștință curată*» și nepătată de păcate, și atunci «*treaptă bună loru-și dobândesc și multă îndrăznire întru credința carea este întru Christos Isus*» (cap. 3 v.13); atunci se vor face vrednici pentru primirea darului sfintei hirotoniri întru preot și apți de a purtà cu vrednicie jugul greu al apostoliei și demnitatea grea a oficiului preoțesc. Vieața creștinească, cinstită și morală petrecută în diaconie, conștiința și credința lor bună în ajutorul lui Dumnezeu, care și până acuma atât de mult și de efectiv le-a stat într'ajutor, le va da în viitor îndrăznirea, zelul și abnegațiunea reclamată de chemarea preoțească pentru propoveduirea învățăturilor dumnezeești.

17. Cu câtă gravitate vorbește apostolul de însușirile păstorilor de suflete și cât de mult vrea să pună la inima lui Timotei și a tuturor preoților și episcopilor peste tot, ne arată și faptul că cu *multă emfază și tot mereu le pune în vedere sublimitatea poziției lor.*

Preoții și episcopii sunt *îngrijitorii casei lui Dumnezeu pe pământ* și ca atare au cea mai înaltă, cea mai sublimă chemare. Și ce casă e aceasta! Nu e clădită din material supus periciunii, din piatră și din lemn uscat, pe cari dintele vremii le poate strică, nu e îngrădită într'un singur loc îngust, ca palatele regilor și a împăraților și nu e supusă tempestăților și influințelor destructive ale timpului. Nu, ci precum ea servește de casă *Dumnezeului celui viu*, așa e și clădită din *piatră vie* (1

Petru cap. 2 v. 6); această casă e clădită pe temelia solidă a apostolilor și «*piatra din capul unghiului îi este Christos*» (Efez. cap. 2 v. 20—22).

În această casă, a cărei trăinicie e asigurată până la sfârșitul tuturor veacurilor, și despre care scris este că porțile iadului nu o vor birui, și-a pus Dumnezeul *cel viu* locuința sa. El însuș, stăpânul casei, e prezent în ea în mod tainic și nevăzut, e prezent prin cuvântul său, care se propovedueşte lumii în această casă, e prezent prin aducerea sa la altarul acestei case zi de zi de jertfă vie și nesângeroasă pentru păcatele lumii, și prin Duhul său cel sfânt care plutește peste această casă vie și care o păzeşte și o sfințește. In fine e prezent Dumnezeu în această casă prin *credința, iubirea și nădejdea* în El, cari virtuți se propagă dela amvonul ei nu numai în duminecí și sărbători ci ori de câteori cineva îi trece pragul. Casa lui Dumnezeu, biserica, a cărei ocârmuire și conducere este încredințată preoților și episcopilor este «*stâlp și întărire adevărului*» și «porțile iadului nu o vor birui pe ea» (Mateiu cap. 16 v. 18).

Și precum biserica este așezată pe fundament tare și neclătit, pe apostoli și pe Isus Christos, (Efez. cap. 2 v. 20) așa este ea prin infalibilitatea în materie de credință și de morală pe care i-o dă prezența perpetuă a Duhului Sfânt asupra ei, și o purtătoare tare și neclătită a adevărului (conf. Efez. cap 2 v. 20; cap. 1 v. 21). Și ce *adevăr* e acela, care e depus în această casă a lui Dumnezeu curat, complet și nefalsificat! Este adevărul, care umple de fericire pe tot omul, pe toată lumea, că Cuvântul cel vecinic a lui Dumnezeu, care până acì a rămas ascuns pentru omenime, prin întruparea sa s'a descoperit lumii și prin îmbrăcarea sa cu firea omenească s'a făcut accesibil naturii omenești și observării materiale. Adevărul acesta, care umple de bucurie pe tot cel ce vine în lume și care în sine este o taină nepătrunsă pentru spiritul omenesc, care numai prin credință se poate pricepe și înțelege, pentru spiritul omului, care se luptă după adevăr, apare acum prin întruparea Fiiului lui Dumnezeu, prin vieața și activitatea, prin strălucitoarea sfințenie, prin minunile, cari nu se pot trage la îndoială, prin mărturisirea de sine a Dumnezeu-omului și prin obținerea peceții neînșelăciunei din partea Părintelui său ceresc, ca un adevăr revelat în toată forma. Adevărul revelat prin întruparea Fiului lui Dumnezeu este atât de sublim, încât trece chiar și peste gradul de înțelegere al îngerilor, căci și acestora numai prin revelațiune dumnezeiască s'a descoperit. Toți oamenii să se întroducă în tainele acestui adevăr!, toți să se adape la izvorul lui cel limpede și dătător de viață și toți să trăiască din el. Nimenea să nu se excludă dela acest adevăr,

ba chiar şi păgânii să aibe intrare la el. «Dumnezeu vrea, ca să se mântuiască toţi oamenii şi să vie la cunoştinţa adevărului» (1 Timoteiu cap 2 v. 4), de aceea «mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi a Fiului şi Sfântului Duh». (Mateiu cap 28 v, 19).

Mulţi îşi deschid mintea şi inima acestui adevăr, dară nu toţi. Adevărul revelat este o «taină a credinţei» şi numai cei smeriţi au pricepere pentru el şi numai ei află fericire şi pace întrânsul. Trufaşii şi sumeţii încrezuţi în ştiinţa lor îşi închid uşile minţii şi ale inimei, nelăsând să se sălăşluiască în ei lumina adevărului dumnezeesc. «Mărturisescu-mă Ţie părinte, doamne al cerului şi al pământului, că ai ascuns acestea de către cei înţelepţi şi înţelegători şi le-ai descoperit pruncilor» (Mateiu cap 11 v. 25).

«Cuvântul lui Dumnezeu», care pentru mântuirea neamului omenesc a luat trup, acum «*s'a înălţat întru mărire*» şi şede de-a dreapta Tatălui, însă opera lui de pe pământ, biserica, aşezământul sfânt şi dumnezeesc al mântuirii sufletelor de povara păcatelor şi a fărădelegilor, cu dreptatea şi harul ei trăieşte până la capătul veacurilor. Ea este casa, templul Lui şi ca atare şi în viitor trebue zidită tot mai mult, trebue lărgită peste întreg pământul, ca să poată cuprinde la sinul său toate neamurile, toate seminţiile şi toate limbile, iar elementele vii din cari este alcătuită tot mereu să se întărească în vieaţa supranaturală şi dumnezeiască. Preoţii ca locţiitori ai Celui Preaînalt, ai vecinicului împărat, care este izvorul vieţii şi al tuturor bunătăţilor, îşi petrec viaţa în această casă a lui Dumnezeu.

Cel mai mare bine ar fi pentru lume şi şi pentru ei înşişi, dacă preoţii totdeauna ar fi conştii de chemarea şi de poziţia lor aleasă şi dacă ar „***şti cum să petreacă în casa lui Dumnezeu***“.

Preotul Aurel Popoviciu.

CAZURI EXCEPŢIONALE ÎN VIEAŢA PASTORALĂ.

(Sfârşit).

După aceste generalităţi, voiesc să viu acum la acele cazuri pastorale, cari ne obvin adeseori în vieaţa noastră pastorală şi asupra cărora trebue ca să fim bine orientaţi, pentruca să nu ne lovim fie de legea bisericească, fie de cea civilă. Iată deci pe rând câteva cazuri:

I. Întrebare: Se naşte un copil, care după vieaţă scurtă de abià 1—2 ore, moare, fără a fi fost botezat de preot. În unele cazuri ţi-se spune că l-ar fi botezat moaşa, ori cutare femeie din apropiere, în alte cazuri copilul n'a fost de loc botezat. Preotul nu are cunoştinţă despre aceasta, dar i-se prezintă tatăl copilului, cu două adeverinţe dela matriculantul civil, cea dintâi despre naşterea, a doua despre moartea copilului, căci ambele cazuri le-a insinuat deodată la matriculant, şi cere dela preot ca să-i înmormânteze copilul. Intrebarea e acum, ce avem de a face într'un caz de acesta: putem noi înmormântà peste tot un mort nebotezat, ori nu? Iar dacă a fost botezat de moaşă, putemu-l înmormântà cu ceremonialul obicinuit la cei botezaţi de noi, ori ce e de făcut? Apoi trebue să inducem noi în protocolul botezaţilor şi al morţilor un astfel de caz, când copilul n'a fost botezat de loc, căci după legea creştinească un astfel de copil nebotezat, n'a fost primit în rândul creştinilor? Iar dacă nu inducem cazul în matriculele noastre, atunci la arătarea datelor statistice, datele noastre diferă de ale ale matriculantului civil, şi iată incorectitatea e gata!

Răspuns: Un copil care a fost anunţat ca botezat de cineva cu «botezul necesităţii» se socoate de creştin. Dacă preotului i-se anunţă că copilul mort a fost botezat de moaşă ori de altă femeie creştină, atunci preotul are să-l înmormânteze după ritul bisericii cu ceremonialul prescris pentru prunci. În matricula botezaţilor induce cazul, cu observarea că a fost botezat numai cu botezul necesităţii, tot aşa va întroduce în protocolul morţilor.

Copil mort nebotezat nu poate fi îngropat după ritul bisericii noastre, nici în matricule nu poate fi întrodus.

Incorectitate din partea bisericii nu e, căci în matriculele unei biserici numai fii botezaţi după ritul acelei biserici au să fie întroduşi. Matriculantul de stat întroduce pe fiecare om născut în stat, iar preotul întroduce numai pe fiii bisericii sale.

Botezul de necesitate anunţat ulterior, preotul îl ia la cunoştinţă şi copilaşul botezat astfel şi mort la scurt timp după botez, îl îngroapă.

E consult ca preotul să aibă şi un protocol pentru copiii nebotezaţi, dupăcum au alte biserici, spre exemplu biserica gr.-cat. română, în urma Instrucţiei colective a episcopilor din 1895 II, p. 6.

II. Intrebare: Unii preoţi au obiceiul, că pe copiii nou născuţi, după botez îi şi cuminecă, ceeace ar însemnà că botezul singur n'ar fi suficient pentru spălarea păcatului strămoşesc; alţi preoţi nu obicinuesc cuminecarea copiilor mici, care lucru nici nu ştiu să fie prescris undeva; întreb

acum: cari dintre preoţi proced corect, cei cari şi cuminecă, ori aceia cari numai botează pe copii?

Răspuns. Cuminecarea copiilor nou născuţi şi botezaţi nu e prescrisă. Pentru spălarea păcatului strămoşesc e suficient botezul. Cuminecarea copilaşilor îndată după botez e numai uz, şi nu e întrodus în tot locul. Unde e uz întrodus se poate susţineà şi pe mai departe.

III. Intrebare: Este un obiceiu, cine ştie de unde a rămas la poporu nostru, că creştinul care se simte bolnăvicios şi slab, ori zace pe pat timp mai îndelungat, tot din 6 în 6 săptămâni pofteşte să fie cuminecat, făcând unii astfel adevărat abuz cu sfânta cuminecătură şi molestând pe preot în continuu cu chemarea la cuminecat. Ce credeţi fraţilor despre acest obiceiu, şi corect e lucrul acesta ori nu, cum ar trebuì să purcedem în cazuri de aceste?

Răspuns: În primele veacuri ale creştinismului, cuminecarea la fiecare Liturgie erà impusă (Canoanele: 9 ale sfinţilor Apostoli, 2 din Antiohia). Cu timpul obligamentul acesta a încetat, şi s'a redus obligamentul la 4-ori în an. Sfinţii părinţi îndeamnă pe credincioşi a se cuminecà cât de des, (Ioan Chrisostom în explicarea epist. către Efeseni, cap. 1, Omilia III. epist. c. Corinteni Omilia 28). Deasa cuminecătură — în mod demn şi fiind creştinul bine pregătit — se recomandă şi azi de către toţi pastoraliştii. Aşa spre exemplu, Dr. Teodor Tarnavschi, în Manualul de liturgică la p. 701 zice: «La primirea deasă a sft. euharistii să-i admită păstorul de suflete pe acei credincioşi, cari se feresc de tot păcatul greu, năzuiesc la adevărată perfecţiune etc...» apoi «la mai deasă împărtăşire şi anume în fiecare lună să se admită acei credincioşi, cari petrec o vieaţă într'adevăr religioasă, se feresc şi de păcate lesne iertătoare şi doresc din toată inima a se împreunà cu Christos în sf. cuminecătură».

IV. Intrebare: Cazuri de tot gingaşe sunt acelea, când după un chef de noapte, sfârşit cu bătaie grea, ori cu tăieturi de cuţite mortale, preotul este poftit să cuminece pe acela care toată ziua ori toată noaptea a petrecut în mâncări şi beuturi fără saţiu şi în fumat. Ce credeţi că e de făcut în cazul acesta, să dai sfânta cuminecătură unui astfel de trup nespălat şi plin de mirosuri greţoase de beutură şi fum de tăbac, ori să denegi aceasta, provocând asupra ta ura şi mânia acelora, cari te chiamă la cuminecat şi cari în neştiinţa lor cred că preotul are datorinţa a-i cuminecà iute şi degrabă, oricând, dacă ei îl cheamă pentru aceasta?

Răspuns: Condiţiile primirei sfintei cuminecături sunt: pregătire spirituală şi corporală. «Pregătirea spirituală cere, ca acela care voieşte să primească sf. sacrament al euharistiei să fie împăcat cu toţi şi nimic să n'aibă în inimă asupra aproapelui său, căci acest sacrament este semnul unităţii şi legătura cea mai sfântă a iubirei», (Tarnavschi, opul citat p. 697—98). Celce a petrecut toată noaptea ori toată ziua în chef, nu e pregătit nici trupeşte nici sufleteşte, deci poporul de cu bună vreme trebue instruat, că astfel de indivizi nu pot fi cuminecaţi, după însaşi cuvintele ap. Pavel

care zice (I, Corinteni cap. 11, 27 urm.): «Drept aceea ori cine va mâncà pânea aceasta, sau va bea păharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi trupului şi sângelui Domnului, ci să se ispitească omul pe sine, şi aşa din pâne să mănânce şi din păhar să bea. Că celce mănâncă şi bea cu nevrednicie, judecata lui îşi mănâncă şi bea, nesocotind trupul Domnului».

V. Intrebare: În unele locuri s'au întrodus pentru osteneala preotului împreunată cu mergerea la cuminecat, o taxă potrivită, ceeace nu poate fi incorect, căci astfel s'ar mai pune stavilă la abuzul ce-l fac oamenii noştri simpli, cu cuminecatul, căci sunt oameni cari îndată ce simţesc ceva durere, aleargă după preot ca să-l cuminece, iar peste câteva oare simţindu-se mai bine, începe a trage gros din lulea, fără nici o mustrare de suflet, că el s'a împărtăşit azi cu sfânta cuminecătură. Corect e deci a pretinde ceva taxă pentru cuminecătură?

Răspuns: Obligamentul preotului e a instruà pe parohienii săi asupra tuturor recerinţelor cu privire la taina euharistiei, ca să fie în clar cu aceea, că un mod uşuratic împărtăşindu-se, îşi atrag numai pedeapsă dumnezeească. Preotul să purceadă cu cea mai mare stricteţă când e vorba de-a împărtăşì pe cineva şi pe nici un nedemn să nu-l împărtăşească. Sf. cuminecătură are să o împărtăşească preotul fără taxă, conform canoanelor bisericii. Deci nu împunând taxe trebue să îngrijească preotul ca credincioşii să primească cu vrednicie sf. cuminecătură.

VI. Intrebare: Dintre toate felurile de moarte, cea mai ruşinoasă şi mai desgustătoare este moartea cauzată prin strangulare sau spânzurare. Este obiceiu în unele locuri, că preotul nu participă la înmormântarea celor strangulaţi. In alte locuri însă preotul înmormântează şi pe cel strangulat cu asemenea cinste ca pe cel mort de moarte naturală. Vă întreb acum, cari preoţi purced corect şi care e corectitatea lucrului în sine? Trebue să iai parte la o astfel de înmormântare, ori poţi să te reţini fără a te lovì de legile bisericeşti, ori de cele politice?

Răspuns: Cu privire la înmormântare în astfel de cazuri, aflăm următoarele în opul citat p. 815: «sunt excluşi dela înmormântarea bisericească toţi cei repausaţi afară de legătura bisericească, aşadară cei nebotezaţi, chiar şi copiii nebotezaţi ai părinţilor ortodocşi, schismaticii şi apostaţii. Ce se atinge de înmormântarea celorce se sinucid, apoi trebue de făcut deosebire, ori de s'a comis sinuciderea cu mintea întreagă şi cu conştiinţă, sau la tulburarea minţii. De rând se îndrumează la un caz de sinucidere mai întâi o cercetare comisională, la care ar trebuì să intervină şi păstorul de suflete. Dacă constată aceea comisarul, cumcă sinuciderea erà o urmare a tulburării minţii, — ceeace cam dearândul se întâmplă — atunci se înmormântează cel sinucis după rânduiala prescrisă, numai că în tăcere şi fără pompă mare. Dacă are însă păstorul de suflete siguranţa pozitivă, că sinuciderea s'a comis cu mintea întreagă, dacă poate el induce temeiuri ponderoase, din cari rezultă fără dubiu, că sinuciderea s'a făcut cu mintea întreagă, el poate refuză înmormântarea creştină, totuş e consult într'un

caz ca acesta a face raport la scaunul spiritual şi a procede după dispoziţiunea primită».

VII. Intrebare: Se întâmplă uneori, că în parohia noastră moare vre-un cerşitor pripăşit acì, ori vre-unul care este în trecere prin parohia noastră, despre care nici nu se ştie de ce confesiune este: în cazuri de acestea suntem noi oare obligaţi a merge şi a funcţionà gratuit la înmormântarea unui astfel de răposat, ori nu suntem îndatoraţi?

Răspuns: Procedura criminală §. 88 zice: Dacă se arată semne, că oare cine nu a murit cu moartea naturală, ori s'a *găsit cadavrul unui individ necunoscut,* autorităţile politice sunt datoare a face despre aceasta un raport urgent procuraturei regeşti, sau judecătoriei regeşti celei mai apropiate. In acest caz cadavrul se poate îngropà numai cu permisiunea procuraturei regeşti sau a judecătoriei.

Legea din 1876 XIV. §. 118. Fiecare mort are să fie îngropat în timpul defipt prin lege, sau prin regulamente şi încă de regulă pe teritorul acelei comune unde s'a întâmplat cazul de moarte.

Articlul XIV. §. 114 1876. Dacă îngroparea cadavrului nu o îndeplinesc în timpul recerut consângenii, corporaţiunile sau singuraticii obligaţi la aceea, atunci pe aceea e obligată a o îndeplinì antistia comunală în spesele respectivilor. In caz de sărăcie totală şi dacă nu sunt consângeni, corporaţiuni sau singuratici obligaţi la săvârşirea îngropării, spesele de înmormântare încă cad în sarcina comunei, care administrează în prima linie cauza săracilor.

Obligamentul pus asupra comunelor cu privire la îngroparea săracilor nu se extinde până acolo, încât să fie obligate a plătì competenţele stolare ale preoţilor concernenţi ridicate pe titlul îngropăciunii. (Ordinaţiunea ministrului de interne din 1903 Nr. 63,352).

Călătorii cari mor din întâmplare în o comună şi nu li-se poate constatà religia adecă confesiunea, de obiceiu sunt înmormântaţi de acel preot, a căruia confesiune o are majoritatea locuitorilor din comună; tot aşa se purcede şi când e vorbă de un cerşitor pripăşit.

VIII. Intrebare: Unii preoţi obicinuesc a induce în protocolul de botez numele părinţilor, în felul cum stă scris în ţidula dela matriculantul civil, aşa d. e. tata: Crişan Ioan, mama: Bunea Ana. Vă întreb acum, corect e aşa, ori mai corect ar fi să scrie: Crişan Ioan şi soţia Ana născută Bunea, ceeace ar fi mai corect pe româneşte?

Răspuns: In matricula românească are să se scrie numele şi conumele tatălui, apoi numele de botez şi conumele (de familie) mamei, deci corect e: Ioan Crişan şi soţia sa Ana născută Bunea.

IX. Intrebare: Sunt preoţi cari la purtarea matriculelor se ţin strict după calendarul nou în sensul ţidulelor pe cari le primesc dela matriculantul civil, alţii se ţin de calendarul vechiu al nostru, fără a indicà pe cel nou: cari dintre aceşti preoţi proced corect, şi cum ar trebuì să procedem cu toţii conform?

Răspuns: Procedura corectă e a introduce ambele date; calendarul bisericei noastre are să fie indus conform legilor noastre bisericeşti, iar calendarul statului trebue observat şi întrodus, pentru ca să poată fi în armonie cu datele matriculantului de stat. Până acum tot aşa s'a lucrat.

X. *Intrebare:* Am auzit că ar fi preoţi, cari în zi de Duminecă şi serbătoare, când au să liturgisască, înainte de a întrà la sfânta biserică, aprind de dimineaţa ţigareta şi fumează zicând că acestea n'ar fi păcat, pentru că ţigareta nu e nici mâncare nici beutură. Ce credeţi D-Voastră de spre un astfel obiceiu, s'ar puteà el toleră, ori e demn de toată compătimirea şi e de condamnat acel preot, care nici până după serviciu nu se poate reţineà dela fumat?

Răspuns: Conform prescriptelor bisericeşti preotul care are să se împărtăşească cu trupul şi sângele Domnului, are să fie deplin pregătit, trupeşte şi spiritualiceşte curat, deci să nu se cugete nici la plăceri, nici la patimi, ci să fie liber de orice plăcere sau patimă. Fumatul e o plăcere, ca să nu-i zicem patimă, deci fumatul nainte de serviciu e oprit, şi preotul care înainte de cuminecătură fumează e vrednic de a fi condamnat şi pedepsit aspru, e vrednic de toată osânda acel preot, care nu se conteneşte dela fumat nici când are să se împărtăşească cu sf. cuminecătură. Unul ca acela nu merită să fie preot! Noi nici nu credem să poată existà în clerul nostru exemplare atât de uitate de sine.[1]

Cazuri de aceste excepţionale a-şi puteà să înşir încă multe; cunoaşteţi şi D-voastră cu toţii cazuri de acestea, pentru aceea bine ar fi ca aducându-le pe rând înaintea conferenţelor noastre preoţeşti, să le desbatem, pentru orientarea şi conformarea noastră în viaţa pastorală. Şi acum înainte de a terminà, încă ceva. Am văzut adeseori preoţi, cari ţinând la aceea, ca să facă impresie deosebită asupra auditorului când servesc diferitele funcţiuni preoţeşti, o fac aceasta cu prea multe podoabe, cu prea mult alaiu, făcând cetiri neprescrise şi cetind evanghelii nepotrivite. Aceasta nu e potrivit, şi acela care aşa face, de sigur că e condus de gândul cumcă vrea să arete, că ştie mai mult decât ar trebuì; mai mult însă nu trebue să ştie nici un preot, decât aceea ce e prescris şi se potriveşte.

Toate adausele puse dela sine în decursul slujbei, n'au nici o valoare, de aceea va fi bine, ca la slujbele noastre să fim cu seriozitatea cuvenită, şi să le îndeplinim întocmai cum sânt ele aşezate, fără a adauge obiceiuri şi înfrumseţări streine, căci slujbele noastre sunt destul de frumoase aşa cum ele sunt aranjate. De condamnat şi sub toată critica cad apoi acei preoţi, cari şi azi mai dau cu păscălia, ori caută în «pravilă» dând la recepte năroade, că ce se facă cutare bolnav, pentruca să se mântuiască.

[1] Intrebările cuprinse aici au fost puse de preotul *N. Todea* şi discutate în conferenţa preoţească din tractul Geoagiului. Trimiţându-ni-se la redacţie spre a ne da şi noi părerea, le însoţim de răspunsurile date de prof. A. C. spre a servì pentru orientarea celor nedumeriţi.

Am un astfel de recept, de pildă următorul: să spele bolnavul icoanele din biserică cu apă *neîncepută,* apoi cu apa aceea să-şi spele corpul, căci se va vindecà de boala sa.

Multe a-şi puteà spune încă în cadrul acestei teme, fie-ne însă de ajuns de astădată cele expuse până acì, şi fie ca din ele să ne alegem cu îndreptări folositoare pentru viaţa noastă pastorală.

N. Todea.

BISERICA PAPISTĂ ŞI DOCTRINA DESPRE UCIDEREA ERETICILOR.

In numărul 2 (pag. 66—68) din acest an al «Revistei Teologice», la cererea «Culturei Creştine» dela Blaj, dovedisem că şi în veacul al XX-lea se mai găsesc teologi romani-apuseni, cari susţin, în scrieri provăzute cu clauzula de aprobare a autorităţii lor bisericeşti, că biserica papistă are dreptul de a decretà uciderea ereticilor. Ca probă citasem câteva texte din scrierile alor 3 teologi de-ai bisericii papiste: profesorul *Luca* dela universitatea papală din Roma, iezuitul german *Fr. X. Brors* şi paterul *Al. M. Lépicier,* profesor de dogmatică la institutul de propagandă fide din Roma.

«Cultura Creştină» mi-a răspuns (Nr. 4, pag. 128) cu resignaţia omului care se vede pus în faţa unor dovezi incontestabile: «mulţumim pentru lămuririle ce ne daţi, pentrucă aşa e frumos, dacă ne silim să şi dovedim, ceeace susţinem», mai adaogând la această capitulaţie afirmaţia, că scriitorii la cari făcusem eu provocare ar fi reprezentând «păreri izolate» când atribuesc bisericii papiste dreptul de a decretà uciderea ereticilor. La aceasta eu n'am mai replicat nimic, considerând chestiunea ca lămurită şi finalizată.

Dar pe urma celor ce le scrisesem eu, n'a aflat hodină un ucenic de al lui Lépicier, dl profesor Dr. A. Nicolescu din Blaj, care s'a pus pe studiu vreme de câteva luni şi acum sare întru apărarea «ilustrului» său maiestru, într'un articol publicat în Nr. 9 al «Culturei Creştine» sub titlul «Doctrina despre uciderea ereticilor». Nu e de invidiat omul, — mai ales profesor de teologie fiind, — care a fost în stare să-şi încordeze mintea şi să-şi alimenteze sufletul atâta amar de vreme, fără se găsească un cuvânt de desaprobare, ocupându-se cu o asemenea aberaţie. Pentruca satisfacţia să-i fie deplină, voiu analizà şi eu rezultatele la cari a ajuns. O fac aceasta cu scopul pe care-l mărturisesc deschis aici: ca să arăt ce mentalitate li-se infiltrează bieţilor tineri români, cari îşi fac studiile în institutul de propagandă fide din Roma papismului.

Dl profesor Dr. A. Nicolescu îşi publică articolul d-sale sub titlul: «*Doctrina* despre uciderea ereticilor». Noi îi dăm perfectă dreptate, — pentrucă biserica papistă nu s'a făcut vinovată numai de uciderea alor mii de oameni pentru credinţele religioase ce le mărturiseau, ci biserica pa-

pistă a ocrotit şi ocroteşte chiar *o doctrină* despre uciderea acelora, pe cari din punctul ei de vedere îi consideră ca eretici. Tocmai în aceasta zace gravitatea chestiunii! Căci, pe când uciderea miilor de oameni consideraţi ca eretici s'ar puteà explicà până la o anumită limită — *nici decum însă şi scuza* — prin rătăcirile şi barbaria oamenilor şi a timpurilor trecute, pe atunci faptul, că *biserica* papistă a fost în stare să ocrotească, să primească şi să *susţină până astăzi în dreptul său canonic* chiar o *doctrină* prin care să-şi legitimeze în mod principiar dreptul de a decretà uciderea ereticilor, acest fapt constitue o dovadă suficientă, că *acea biserică nu mai stă pe temelia evangheliei şi a moralei lui Christos!* Acest fapt îl voiu dovedì în cele ce vor urmà. De aceea, de astă dată nu mă voiu ocupà cu «sfânta» incviziţiune şi cu mulţimea oamenilor arşi pe rug «ad maiorem Dei gloriam», ci mă voiu ocupà numai cu *doctrina* despre uciderea ereticilor.

Doctrina aceasta este una dintre acele rătăciri anti-creştine, prin cari biserica papistă a falşificat conştiinţa religioasă-morală a creştinătăţii apusene, pe urma ruperii sale de biserica ortodoxă a Răsăritului. Nu nişte scriitori obscuri din vremuri de întunerec, ci papi şi reprezentanţi însemnaţi ai teologiei şi autorităţii papale au susţinut acea aberaţie. Pentru a-i sta d-lui prof. Dr. A. Nicolescu într'ajutor ca să-şi complecteze cunoştinţele în această materie, voiu aduce câteva dovezi, pe cari le voiu întregì cu altă ocazie — dacă va fi trebuinţă.

Papa *Urban II*, care a şezut pe scaunul «reprezentanţilor lui Christos pe pământ» între anii 1088 – 1099, îi răspunde în mod oficios lui Godefrid, episcop de Luca, următoarele: «*Noi nu socotim ca ucigători de oameni* pe aceia cari, din zel faţă de mama (biserica) catolică aprinşi fiind în contra celor excomunicaţi, *au măcelărit pe unii dintre dânşii*» — apoi se mulţumeşte să le aplice ucigaşilor o penitenţă, prin care să îndulcească «ochii simplităţii divine», dacă cu ocazia uciderii, din slăbiciune omenească, vor fi făcut vre-o nepotrivire. Atât de mult a fost preţuită această teză a papei Urban II, încât a fost primită în dreptul canonic al bisericii papiste, unde se găseşte şi astăzi.[1]

Sinodul al IV lateran (1215), care trece în biserica apuseană ca al 12-lea sinod ecumenic, a luat o mulţime de măsuri de persecuţie în contra ereticilor, ca: infamia, exchiderea dela oficiile publice, confiscarea averii, incapacitatea de a face testament, dărîmarea caselor; celorce vor luà parte la cruciate în contra ereticilor li-se promit aceleaşi privilegii ca şi cru-

---

[1] *Corpus iuris canonici*, Editio Lipsiensis secunda, 1879. Pars prior. Decretum Gratiani, C. XXIII, qu. V, c. 47, col. 945: «Non enim eos homicidas arbitramur, quos, adversus excommunicatos zelo catholicae matris ardentes, aliquos eorum trucidasse contingit. Ne tamen eiusdem ecclesiae matris disciplina deseratur, tenore, quem diximus, poenitentiam eis indicito congruentem, qua divinae simplitatis oculos adversus se conplacare valeant, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint».

ciaţilor în contra păgânilor etc. Papa *Inocenţiu al III-lea*, care a fost sufletul acelui sinod, în decretul său «Vergentis» zice între altele că, precum celorce vatămă majestatea pământească cu tot dreptul li-se confiscă averile, iar copiilor lor li-se lasă vieaţa numai *de milă*, cu atât mai vârtos trebue să se aplice aceiaş pedeapsă faţă de ceice au rătăcit dela credinţă. *Desmoştenirea copiilor rămaşi ortodocşi*, dar din părinţi eretici, nici într'un chip nu trebue să fie împedecată *sub vre-un pretext de compătimire*, fiindcă în multe cazuri şi conform judecăţii dumnezeeşti copiii se pedepsesc pentru părinţii lor. Toate aceste decrete în contra ereticilor se găsesc şi astăzi în dreptul canonic al bisericii papiste, alături de alte năzbătii, de cari trebue să te îngreţoşezi cetindu-le.[1] Acelaş papă a dat o poruncă valabilă pentru statul papal, ca «fiecare eretic să fie prins şi *predat judecăţii civile* spre a fi pedepsit»,[2] ceeace în stilul acelui timp însemnà, precum vom vedeà îndată, *să fie ucis.*

Draconicele legi ale lui Frederic II în contra ereticilor au fost aduse la îndemnul papei. În aceste legi ereticii sunt hotărîţi *la moarte* fără nici o milă şi cruţare; milă se promite în ele numai *copiilor cari vor denunţà pe părinţii lor* eretici. Pe urma acestor legi s'a pornit în diferite ţări o groaznică persecuţie, sub ochii papei, în contra ereticilor. Istoriograful catolic *Ficker* recunoaşte că: «asprimea mai mare care s'a aplicat dela 1231 pretutindenea în contra ereticilor, arderea acelora şi în Italia, e a se atribuì în locul prim ordinelor date de papa... Măsurile precedente papale au fost, cari au pricinuit în locul prim persecuţiile începute în a. 1231 şi cari în Germania mai ales au trecut peste toate măsurile.[3] Acele legi *au fost confirmate* în repeţite rânduri de mai mulţi papi, cari au stăruit pentru aplicarea lor ameninţând cu pedepse aspre pe cei cari nu le-ar aplicà cu severitate.[4] Însuş dreptul canonic apusean le confirmă,[5] apoi diferite sinoade particulare cer aplicarea lor în întregime,[6] ceeace înseamnă că biserica apuseană şi organele ei spirituale au dat sancţiune bisericească doctrinei imorale şi anti-creştineşti, care stă la baza acelor legi referitoare la uciderea ereticilor.

---

[1] *Corpus iuris canonici.* Ed. cit. Pars secunda. Decretal. Gregor. IX. Lib. V, tit. VII De Haereticis; Secti Decretal. Lib. V, tit. II De Haereticis.

[2] Ficker, *Die gesetzliche Einführung der Todesstrafe für Ketzerei:* Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung, 1880, I, 179 seq. Cit. la Hoensbroeck: Das *Papstthum* etc. Vol. I, Leipzig 1901, pag. 170.

[3] Op. cit. pag. 201 şi 203 cf. Hoensbroeck op. cit. pag. 171, 173.

[4] Vezi: Aug. Potthast *Regesta Pontificum Romanorum*, vol. II. Referitor la papa *Inocenţiu IV.* nrii 14,607 (pag. 1204), 15378 (pag. (1265), 15448 (pag. 1270); la papa *Alexandru IV.* nr. 17384 (pag. 1417); la *Climent IV.* nr. 19423 (pag. 1570): *Omnes leges* a Friderico II quondam imperatore in favorem ecclesiae et contra haereticam pravitatem latas *confirmat.*

[5] *Corpus iuris can.* Sextii Decret. Lib. V., tit. II. c. 18,

[6] Aşa sinodul din Milan a. 1287, can. 2. cf. Hefele, *Conciliengeschichte,* Tom. VI, pag. 226.

Sinoadele din veacul al XIII-lea n'au avut altă chestiune mai predilectă de care să se ocupe, decât luarea de măsuri barbare, cari prescriu până în amănunte procedura în contra ereticilor. Ca să ne facem o închipuire despre spiritul care stăpâneà în acele sinoade, e destul să amintesc, că ele nu se mărgineau numai la aceea ca să predeà pe eretici «judecății civile sau brațului lumesc», adecă să-i osândească la moartea grozavă de a fi arşi de vii, dar nici pe cei morți nu-i lăsà în pace în mormânt. Până astăzi se găseşte în dreptul canonic apusean un decret al papei Inocențiu IV. de cuprinsul, că cei ce au îngropat ori au apărat pe vre-un eretic cad sub pedeapsa excomunicației, de care nu pot fi absolvați decât dupăce vor fi exhumat şi aruncat cu mânile lor cadavrul celui mort.[1] Sinodul dela Albi din a. 1254 a mers aşa departe, încât a hotărît în can. 25 ca corpurile ereticilor morți să fie scoase din morminte şi *arse.*[2]

Dar cele mai «clasice» documente referitoare la doctrina despre uciderea ereticilor sunt scrierile incvizitorilor, cari specifică foarte amănunțit toată procedura în contra ereticilor şi cari constituesc cea mai ruşinoasă pagină din istoria literaturii universale. Nu poți cetì aceste producte îngrozitoare, fără să te cutremuri în toată ființa ta de om. M'aş prea extinde voind să redau măcar în parte cuprinsul lor, de aceea voiu reproduce din ele numai două texte. Incvizitorul *Bernhard Gui,* care a fost omul de încredere al papei Ioan al XXII şi despre care se spune că a osândit să fie arşi pe rug 637 de eretici, în cartea sa: *Practica Inquisitionis haereticae pravitatis,* ne dă următoarele lămuriri clare: «Scopul incvizițiunei este stârpirea ereziei; dar erezia nu poate fi stârpită decât nimicind pe eretici... În două chipuri pot fi nimiciți ereticii. Întâi, întorcându-i dela erezie la religiunea catolică, iar al doilea, *predându-i judecății civile spre a le arde corpul* (alis modo quando relicti seculari judicio corporaliter concremantur).[3]

A doua mărturie la care vreau să fac provocare e a lui *Toma Carena,* care în scrierea sa: *Tractatus de Officio sanctissimae Inquisitionis,* spune scurt şi precis următoarele: «Fiind erezia cea mai mare dintre toate crimele, nu e de mirare, că prin legi sacrosancte (leges sacrosanctae) s'a fixat pentru eretici *pedeapsa de moarte prin foc. De ar existà o pedeapsă mai straşnică, decât moartea prin foc, atunci aceea ar trebuì să se aplice față de eretic,* pentruca cu atât mai uşor să dispară din amintirea oamenilor el (ereticul) şi crima lui. *Judecătorul lumesc nu are să facă altceva, decât*

---

[1] *Corpus iur. can.* Sexti Decret. Lib. V, tit. II, c. 2: «Quicunque haereticos, credentes, receptatores, defensores vel fautores eorum scienter praesumserint ecclesiasticae tradere sepulturae, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiae se noverint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent, et proiiciant huiusmodi corpora damnatorum, et locus ille perpetua careat sepultura».

[2] Hefele, op. cit., tom. VI. pag. 42.

[3] Cf. Hoensbroech, *op. cit.* pag. 39

ca să ducă la îndeplinire numai decât hotărîrea incviziţiunii»,[1] adecă judecătoria civilă aveà să ducă la indeplinire hotărîrea de torturare ori de ucidere a ereticilor, care se aduceà în numele forului bisericesc.

Din şirul acestor mărturii referitoare la *doctrina* despre uciderea ereticilor nu voesc să las neamintit pe teologul scolastic *Toma de Aquino* († 1274) acest «doctor angelicus» şi «princeps theologorum», care trece ca un fel de oracol teologic în biserica papistă. El e teologul favorit al ultramontanismului. Autoritatea lui a crescut şi mai mult, de când papa Leon al XIII-lea a publicat în anul 1879 enciclica «*Aeterni patris*», în care spune că întocmai ca şi soarele, aşa a umplut şi Toma de Aquino întreg pământul cu strălucirea doctrinei sale. Un întreg curent neo-scolastic s'a pornit în teologia romană apuseană pe urma acestei ridicări a autorităţii lui Toma. Ce importanţă i-se atribue acestui teolog, se poate vedeà şi din următoarele cuvinte ale papei *Inocenţiu al VI-lea*, pe cari le citează şi Leon al XIII în numita sa enciclică: «Doctrina lui Toma de Aquino se distinge mai presus de a tuturor celorlalţi, excepţie făcând numai dela cărţile canonice (sf. Scriptură), prin adevărul principiilor sale doctrinale, aşa încât ceice urmează lor, *nu vor cădeà nici când în vre-o rătăcire*». Să vedem deci, care este doctrina acestui oracol «angelic» al teologiei papiste, în chestiunea atitudinei faţă de eretici? Ce învaţă acest «principe al teologilor», faţă de a cărui autoritate sf. Vasile, sf. Grigore, sf. Ioan Gură de aur stau mult mai pe jos?! El nu ne lasă la îndoială. În principala sa scriere: *Summa Theologiae*, îşi desfăşură doctrina cu toată claritatea, spunând că, dacă falsificatorii de bani şi alţi făcători de rele numai decât sunt hotărîţi la moarte de către principii lumeşti, cu atât mai vârtos ereticii *pot să fie îndată* nu numai excomunicaţi, *ci cu tot dreptul şi ucişi*; dar biserica din milă nu-i osândeşte îndată, ci, ca să împlinească cuvântul apostolului, mai întâi îi mustră odată şi a doua oară. Dar dacă biserica nu mai are speranţă să convertească pe eretic, îngrijată de mântuirea altora îl separă dela sânul ei prin excomunicare şi pe lângă aceasta, *îl predă judecăţii civile, pentruca aceasta să-l piarză din lume prin moarte.* Ereticii cari se căesc sunt admişi la pocăinţă, dar pentru aceasta vieaţa totuş nu li se cruţă.[2]

Toma ne interpretează expresia adeseori întrebuinţată în dreptul canonic şi în hotărîrile diferitelor sinoade apusene: «ereticii sunt a se predà

---

[1] cf. *Hoensbroech*, op. cit. pg. 60 - 61.

[2] *Summa Theologiae*, II, 2 quest. 11, art. 3 şi 4. «Unde si falsarii pecuniae vel alii malefactores statim per saeculares principes iuste morti traduntur, multo magis haeretici statim ex quo de haeresi convincuntur, possunt non solum excommunicari, sed et iuste occidi... et ideo non statim condemnat, sed *post primam et secundam correptionem*, ut Apostolus docet; postmodum vero si adhuc pertinax inveniatur, ecclesia de eius conversione non sperans, aliorum saluti providet, eum ab ecclesia separando per excommunicationis sententiam; *et ulterius relinquit eum iudicio saeculari a mundo exterminandum per mortem*»... etc. Frumoasă interpretare a cuvintelor sf Scripturi!! Apostolul Pavel zice atât: «De omul eretic după una şi a doua mustrare *te fereşte* (Tit. 3, 10)» — iar Toma le interpretează în sensul că, de omul eretic după una şi a doua mustrare să te fereşti, prin acea, *că î-l dai morţii*! La o astfel de tâlcuire a cuvintelor sale nu se va fi gândit apostolul neamurilor.

judecății civile sau brațului secular», în sensul, că ei *au să fie uciși.* Forul civil nu aveà voie să censureze sentința de ucidere, ci erà dator să o execute fără hezitare. Aceasta se dovedește și prin o hotărîre a papei *Bonifatiu al VIII-lea,* care spune că puterea lumească are numai să execute «*prompte*» sentința incvizitorilor, care hotărîre papală se găsește și astăzi în dreptul canonic apusean.[1]

Prin mărturiile înșirate, cred a fi dovedit destul de lămurit «doctrina» bisericei papiste despre uciderea ereticilor. Nu mai e trebuință să arăt că prin această doctrină și prin aplicarea ei, biserica papistă a părăsit procedura bisericii vechi față de cei de altă credință și în acelaș timp s'a înstrăinat cu totul de litera și spiritul evangheliei creștine. Dacă d-l prof. Dr. A. Nicolescu nu se va mulțumì cu dovezile ce i-le-am adus, îl voiu servì și cu altele. Numărul lor este leghion.

Mă întorc acum la «savanții» și «ilustri» d-sale teologi din veacul al XX-lea. Ei ne vor dovedì, că aceeași este biserica papistă a lui Lépicier din veacul al XX-lea, care a fost și a lui Toma de Aquino din veacul al XIII-lea, dar *nu* și care a fost a apostolilor, a părinților și a sinoadelor ecumenice.

Cu doi dintre acei «ilustri savanți» pot isprăvì mai pe scurt. Despre citatul pe care l-am reprodus dela iezuitul german *Fr. X. Brors* îmi spune dl prof. Dr. A. Nicolescu, că nu l-a găsit în a II-a ediție a *traducerei italiene* a scrierei acelui iezuit. Se poate; dar în ediția *originală,* germană, a acelei scrieri, *Modernes A. B. C. für Katholiken aller Stände,* publicată în an. 1902 «mit Genehmigung der geistlichen Obrigkeit» acel citat se găsește sub Nr. 122, și e următorul: «Ein Häretiker (Ketzer) ist ein Mensch, der wissentlich und gegen sein Gewissen vom wahren Glauben abfällt. Das ist gewiss eine grosse Sünde, wofür er nach der Heil. Schrift die ewige Höllenstrafe verdient hat, *verdient hat ein Häretiker also auch den irdischen Tod*».[2] Să caute dl prof. Dr. A. Nicolescu mai bine și în scrierea citată de mine a celuialalt iezuit, *Marianus de Luca,* profesor la universitatea papală din Roma, și va găsì exact cuvintele la care m'am provocat. De altfel însuș dl profesor recunoaște că acest iezuit «apără dreptul bisericii de-a puteà pedepsì pe ereticii formali și publici cu moarte, numai cât dreptul de executivă nu-l atribue bisericii, ci statului», — dar, adaug eu, *autorul moral* al uciderii tot biserica rămâne și după doctrina lui Marianus de Luca.

Mă voiu oprì ceva mai mult asupra argumentelor paterului *Alexius M. Lépicier,* referitoare la doctrina despre uciderea ereticilor. Apariția

---

[1] *Corpus iur. can.* Sexti Decret. Lib. V, tit. II De Haereticis, cap. 18 Ut inquisitionis.

[2] Cuvintele acestea eu le-am tradus așa (vezi Nr. 2): «Ereticul este un om, care cu știre și în contra conștiinței sale s'a abătut dela credința adevărată. De sigur acesta e un mare păcat, pentru care, dupăcum ne învață sf. Scriptură, și-a atras asupra sa pedeapsa vecinică a iadului, *prin urmare ereticul a meritat și moartea pământească.*

scrierei acestuia: «*De stabilitate et progressu dogmatis*», a fost salutată cu binecuvântarea papei Piu X. Pe lângă aceasta, Lépicier e profesor de dogmatică la institutul de propagandă fide, consultor al congregaţiunei sacramentelor, al congregaţiunei de propaganda, al congregaţiunei studiilor, membru al comisiunii papale a Bibliei şi al comisiunii instituite în anii trecuţi de papa pentru reforma dreptului canonic, prin urmare e membru al celor mai însemnate instituţii papiste şi un om de încredere al papei. Lecţiile de dogmatică ale acestui profesor le ascultă şi tinerii români, cari studiază în institutul de propaganda fide. Le-a ascultat şi dl prof. Dr. A. Nicolescu, care se face acum apologetul «ilustrului» său dascăl. Şi cum îl apără? Iată aşa, teză de teză:

«Inainte de toate *e adevărat*» — zice dl prof. Dr. A. Nicolescu — «*că Lépicier apără părerea, că biserica are dreptul de-a ucide ereticii!*» Şi când constată acest lucru vrednic de osândă, d-sa care, pe cum aud, este profesor de teologie *morală* la seminarul din Blaj, nu găseşte nici măcar un singur cuvânt prin care să reprobe o astfel de mentalitate stricată! Ba mai mult: cearcă să o justifice, adăogând: «Dar rog să nu grăbiţi cu judecata. Ascultaţi şi felul cum pledează pentru ea», adecă pentru teza «că biserica are dreptul de-a ucide ereticii». Deci ascultaţi, cinstiţi cetitori, argumentaţii teologice etice-juridice dela Roma!

a) «Savantul profesor (!!) vorbeşte numai de ereticii, cari *conştii*, de bună voie s'au lăpădat de credinţa adevărată; cari profesează eresia publice şi prin pilda şi sfaturile lor periculoase, cearcă să atragă şi pe alţii în mrejele lor. Aceştia, fiindcă corump credinţa adevărată, în felul descris, sunt mai păcătoşi decât falsificătorii de bani şi astfel *vrednici de pedeapsa de moarte*».

Şi *acest* lucru e permis, e moral, e creştinesc?! — domnule profesor de *teologia morală* dela Blaj! Lépicier vorbeşte despre eretici, citând pe Aristotel, ca despre nişte *fiară din pădure* şi scoate încheierea, că precum nu e lucru rău să ucizi o astfel de fiară, aşa *poate fi chiar lucru bun să ucizi pe un eretic.*[1] Intreb eu: mai e aceasta teologie creştină?! e spiritul evangheliei mântuirii?

b) «Despre cei născuţi în sânul ereziei sau necredinţii adauge (Lépcier) pag. 210 al (!) aceluiaş op, că nu trebuie siliţi în nici un chip să primească credinţa, căci a crede *aparţine voinţii*».

Dar această distincţie nu moderează întru nimic barbaria tezei prime, referitoare la procedura faţă de ereticii conştienţi. Atât ar mai fi trebuit,

[1] El zice din cuvânt în cuvânt (op. cit., ed. I pag. 184. ed. II, pag 194): «Igitur statim ac quis haeresim, publice profitetur aliosque verbis aut exemplo pervertere conatur, *non solum potest, absolute loquendo, excommunicari, sed etiam iuste occidi,* ne scilicet contagione pestifera plurimos perdat, peior enim est malus homo quam bestia et plus nocet, ut ait Aristoteles: unde sicut malum non est occidere bestiam sylvestrem, maxime nocentem, *ita potest essse bonum, hominem haereticum,* divinae veritati detrahentem et aliorum saluti insidiantem, *vitae nocentis usura privare*».

ca să extindă dreptul uciderii şi asupra celor ce nu s'au născut în sânul papismului!

c) «Chiar când biserica ar decretà pedeapsa de moarte contra vre-unui eretic, aceasta n'o poate executà ea, ci numai forul civil».

Aşa învaţă Lépicier. Dar tot el, decretul în merit ori, mai corect, *«meritul» decretului de ucidere îl atribue exclusiv bisericei,* nu forului civil. Acest merit îl reclamă pe seama bisericei cu toată stăruinţa[1] şi zice că *«au rătăcit dela calea adevărului* acei apologeţi catolici, cari susţin, că toate sentinţele de moarte sunt a se atribuì puterii civile, sau, cari în mod timid admit că biserica, urmând spiritului timpului, în această chestiune a trecut prin ceva peste limita drepturilor sale». Biserica a silit forul civil chiar prin excomunicare ca să-şi împlinească oficiul său, adecă se execute decretul de ucidere adus de forul bisericesc. Va îndrăsnì cineva să zică — adauge Lépicier — că biserica a greşit într'o chestiune atât de gravă?[2] Vasezică el crede că biserica n'a greşit, ci a făcut uz de un drept al ei, când a decretat uciderea ereticilor şi apoi a silit forul civil să-i şi ucidă!

d) «De altcum discuţia chestiei preste tot este mai mult (sic!) de natură teoretică decât de o valoare practică, cum afirmă corect Kath. Kirchenzeitung şi recunoaşte însuş păr. Lépicier».

Nu! La Lépicier n'am cetit şi nu se găseşte această concesiune. El e consecvent în părerea sa; numai cei cari voesc să-l justifice îi atribuesc astfel de afirmaţii, superficiale. Are numai o valoare teoretică porunca: «Să nu ucizi?» Ba nu, ci mai ales practică. Intreb eu acum, care teză este mai teoretică ori mai *practică:* «Să nu ucizi» ori «Biserica poate decretà uciderea ereticilor?» Eu cred că *practica* acesteia din urmă ar fi mai *simţită,* pe când teoria ei e imorală şi anticreştină. Ce e drept, Lépicier afirmă că «biserica (cea papistă) s'a ferit totdeauna să folosească ea direct dreptul sabiei şi chiar şi de dreptul de-a decretà pedeapsa capitală s'a folosit rar, *relative chiar foarte rar»,* — numai cât se contrazice, căci cu câteva pagini mai înainte (p. 202) — el însuş vorbeşte: «de *pluribus* haereticis, iusto Ecclesiae iudicio, *morti condemnatis».* Istoria doveşte că, luând mai ales în considerare gravitatea aberaţiei de-a ucide pe eretici, numărul celor ucişi a fost *foarte mare.*

e) «Lépicier dă voie oricui, să apere şi părerea contrară, după cum i-a plăceà mai bine. *Lipseşte în materia aceasta definiţie bisericească».*

Această concesiune a făcut-o Lépicier numai pe urmă, în broşura: *Thaumaste Metamorphosis* (p. 40), după ce l-au strâmtorat criticii săi; dar chiar şi la acest loc susţine el, că teză prin care apărase dreptul bisericii

---

[1] Op. cit., pag. 195: «Ecclesia autem per seipsam crimen infidelitatis cognoscens, per se ipsam potest sententiam mortis decernere, non tamen exequi, sed illam brachio saeculari exequendam committit». Deci, dacă biserica aduce sentinţa de moarte, atunci ea e autorul moral al ucideri (cf. pag. 196.): «ut fert vetus axioma, quod est causa causae est causa causati, et quod per alios facimus per nos ipsos facere videmur» Biserica şi oamenii ei nu puteau executà pedeapsa cu moarte, fiindcă ar fi devenit *iregulari.*

[2] *Op. cit.,* pag. 202—203.

de a decretà uciderea ereticilor, pentru el nu este numai o simplă părere, ci este *adevărul obiectiv* (*obiectiva veritas*). Teza contrară — zice el, nu stă în acord cu constituţiunea bisericii, nici cu datele istorice, aşa încât ea nu poate fi considerată *nici chiar ca probabilă*. Despre explicaţia ce o dau unii, că biserica, când a adus sentinţe de moarte contra ereticilor a trecut peste marginele puterii sale, zice că «*nedum periculosa, proprie falsissima est*, cum agatur non de factis particularibus, sed de quodam *principio iuris*».[1]

Dl prof. Dr. A. Nicolescu mai aduce drept scuză şi acea împrejurare, că în Roma au apărut provăzute cu clauzula de aprobare a forului bisericesc şi astfel de scrieri, cari *contestă* dreptul bisericei de a decretà uciderea ereticilor. Acest lucru s'a putut, fiindcă: «în Roma e cu mult mai mare libertate de învăţământ decât s'ar crede. *Până când un lucru nu e definit din partea bisericii în chip autentic*, se permite ori şi cui să îmbrăţişeze părerea ce i-se pare mai bazată».

Halal de libertate! şi de noţiunea de libertate cu care s'a ales dl prof. Dr. A. N. din Roma! Adecă, — aceasta o constată şi Lépicier şi dl prof. Dr. A. Nicolescu — adecă: pentru biserica papistă *încă nici până astăzi nu e lucru* «*definit*», nu e lucru sigur, că biserica lui Christos n'are dreptul să decreteze uciderea ereticilor!? Şi fiindcă în materia aceasta, în biserica papistă lipseşte definiţie bisericească — zic dlor — e permis ori şi cui să înveţe, că biserica are dreptul *de a decretà uciderea ereticilor*. Şi *aceasta* o numesc apoi — *libertate!* «In Roma — exclamă cu emfază dl. prof. Dr. A. Nicolescu — e mai mare libertate de învăţământ decât s'ar crede»!

Iubite cetitorule, judecă cum vei vreà mentalitatea aceasta sucită. Eu unul nu pot s'o pricep de loc.

Există, ce e drept, chestiuni asupra cărora biserica nu s'a pronunţat pentru a le definì în chip autentic. In asemenea chestiuni teologii sunt liberi să-şi formeze părerile lor subiective, pe cari păreri vechii părinţi bisericeşti le numeau *theologumena*. Aceste păreri subiective ale teologilor n'au să întrunească altă condiţie, decât aceea, ca să nu steà în contrazicere cu adevărurile dejà definite din partea bisericii, ci să steà în acord cu întreg spiritul doctrinei creştine. Dupăce magisterul bisericesc s'a pronunţat definitiv asupra respectivei chestiuni, atunci părerile subiective ale teologilor nu mai au loc, ci cedează locul lor adevărului definit din partea bisericei.

Ei bine, o *astfel* de chestiune redefinită este şi *poate fi* chestiunea atitudinei bisericei şi a creştinilor faţă de eretici? O chestiune în care să aştepţi definiţie bisericească! Să-mi răspundă dl prof. Dr. A. Nicolescu la întrebarea: când s'a definit din partea bisericii porunca iubirii faţă de aproapele, care ne obligă să iubim chiar şi pe duşmanii noştri? Ea n'a fost definită nici când aşa cum aşteaptă dl prof. Dr. A. Nicolescu defi-

[1] De stabilitate etc., pag. 206.

niţie în chestia uciderii ereticilor, — dar cu toate acestea porunca iubirii faţă de aproapele face parte ca un lucru de sine înţeles din crezul religios-moral al bisericii. Iar dacă «lipseşte definiţia» bisericească în privinţa acestei porunci, se poate oare permite cuiva să îmbrăţişeze şi părerea contrară, dacă aceasta i se va «păreà mai bazată?»

Dar oare porunca iubirii faţă de aproapele — chiar şi fără «definiţie» specială — nu se refereşte ea la tot omul? Nu ne obligă să iubim chiar şi pe duşmanii noştri? E îngăduit să ne subtragem dela obligamentele acestei porunci, fie ca biserică, fie ca creştini particulari, în atitudinea noastră faţă de aceia pe cari îi considerăm ca eretici? După aproape două mii de ani, de când Mântuitorul nostru Christos ne-a dat această poruncă dumnezeească, după aproape două mii de ani de propoveduire a acestei porunci sfinte, după aproape două mii de ani de operă culturală creştinească şi de lucrare binecuvântată pentru sfinţirea sufletelor: profesorul de *dogmatică* dela institutul de propagandă fide din Roma şi profesorul de *morală* dela seminarul teologic din Blaj aşteaptă încă *definiţie specială*, care să-i lămurească definitiv, că oare are ori nu are biserica dreptul de-a ucide pe eretici!?

Dictamentul conştiinţii morale naturale îi spune omului că nu e permis să ucidă pe semenii săi; decalogul a confirmat acest dictament prin porunca: *Să nu ucizi!* Mântuitorul a înălţat această conştiinţă morală zicându-i: *Să iubeşti pe aproapele tău!* — iar biserica papistă încă nu le-a spus fiilor ei că nici pe eretici nu e iertat să-i ucizi? Profesorul ei de dogmatică dela institutul care creşte misionari pentru ai trimite în toate părţile se simte «*liber*» să înveţe, în cărţi provăzute cu clauzula de aprobare a autorităţii sale şi cu laudele papei, că biserica are dreptul *să ucidă pe eretici!*

Dar dl prof. Dr. A. Nicolescu afirmă că «clauzula de aprobare nu înseamnă — ar fi bine să şi-o însemne anumiţi domni — că mai marii bisericii catolice se identifică întru toate cu cuprinsul unei cărţi». *Numai* atât înseamnă «clauzula de aprobare»? Dacă dl prof. Dr. A. Nicolescu nu şi-a dat seama de acest lucru, îl voiu clarificà eu. Clauzula de aprobare a unei cărţi teologice — acel «Imprimatur» al autorităţii bisericeşti — nu înseamnă, ce e drept, că «mai marii bisericii» s'ar identificà întru toate cu cuprinsul acelei cărţi. În special, autoritatea bisericească nu censurează şi nu-şi asumă sieşi nici o răspundere din punct de vedere *ştiinţific*, când admite spre tipărire o carte teologică. Pentru tăria şi sistemul argumentelor răspunderea cade toată asupra autorului ei. Autoritatea bisericească censurează numai *tezele doctrinale* ale respectivei cărţi, ca să constate că oare nu conţin ceva ce ar stà în contra credinţii şi a moralei[1]. Prin urmare «mai marii bisericii» se identifică, ori vorbind negativ, nu găsesc nimic de excepţionat din *punctul de vedere al ortodoxiei*, când provăd o carte cu certificatul: «împrimatur». Biserica papistă când a aprobat spre a fi tipărită scrierea lui Lépicier, în care susţine doctrina cunoscută despre

[1] Vezi şi Brors, op. cit. Vorwort, pg. 6.

uciderea ereticilor, a zis, că *din punctul de vedere al credinţii şi a moralei nu are nici o excepţiune în contra acelei scrieri!* Papa chiar a lăudat-o! Nu găseşte că doctrina despre uciderea ereticilor e în contra credinţii şi a moralei lui Christos!

Dacă criticul dela *Kölnische Volkszeitung*, ziar al partidului *catolic* din Germania,[1] a zis că «scriitori ca P. Lépicier sunt în timpul nostru cei mai periculoşi duşmani ai bisericii catolice», eu adaog, că *astfel de scriitori sunt cei mai mari duşmani ai creştinismului.* Astfel de oameni, prin doctrinele lor imorale, dau necredincioşilor cele mai stricăcioase arme în contra credinţei. De aceea, astfel de doctrine anticreştine trebuesc combătute cu toată energia în numele *adevăratei credinţe creştine.* Deşi aş fi avut chestiuni cu mult mai importante de cari să mă ocup, totuş, nu-mi pare rău nici de timpul cheltuit cu scrierea acestui articol. Cetitorul poate scoate multe concluzii. Pe una vreau să o fixez eu la acest loc, anume aceea: că tinerii români cari îşi fac studiile în institutul de propagandă fide din Roma se întorc cu o mentalitate — ca să nu zic o vorbă mai aspră — foarte unilateral desvoaltă şi importează de acolo spiritul îngust al ultramontanismului. Câte unul poate răsbeşte deasupra acelei atmosfere mohnite, dar cei mai mulţi rămân în ea şi produc multe rele, dupăce ajung să facă carieră în sânul poporului românesc. Deja învăţatul *Petru Maior*, un bun cunoscător de oameni, a exclamat: «O! de-ar fi apărat Dumnezeu neamul românesc de acest fel de oameni învăţaţi şi theologi!... de spun ceva dela Roma să taci, să înlemneşti, să caşti gura»...

Vreau să încheiu aceste şire cu o întâmplare din viaţa Mântuitorului, despre care ne vorbeşte evanghelistul Luca c. IX, v. 52—56.

Mântuitorul plecase spre Ierusalim şi «au trimis soli înaintea feţii sale şi mergând a întrat în cetatea Samarinenilor, ca să gătească lui. Şi *nu* l-au primit pe dânsul, că faţa lui erà mergând în Ierusalim. Şi văzând învăţăceii lui, Iacob şi Ioan, au zis lui: Doamne voia-ţi este (voeşti tu) să zicem să se coboare foc din cer şi să-i mistuiască pe ei (adecă pe Samarinenii cari n'au voit să-l primească), cum şi Ilie a făcut? Iară întorcându-se Iisus, i-a certat pe ei şi le-a zis: *Nu ştiţi al cărui duh sunteţi voi!* Că fiul omenesc nu a venit să piarză sufletele oamenilor, ci să le mântuiască, şi au mers într'alt sat»...

Cu aceste cuvinte răspund şi eu teologilor papişti, şi apărătorilor lor: Nu ştiţi ai cărui spirit sunteţi! ***N. Bălan.***

---

[1] Dl. prof. D. A. Nicolescu afirmă că după acest ziar aş fi citat greşit câteva texte din Lépicier, dar nu dovedeşte acest lucru. Greşalele în citare, pe care i-le arată Lépicier numitului ziar, sunt fără importanţă şi nu alterează sensul doctrinei despre uciderea ereticilor (Thaum. Metam. pag. 26). Eu n'am avut trebuinţă să recurg la Köln. Volkszeitung, pe câtă vreme scrierile lui Lépicier îmi ofereau totul. Cu ceialalţi scriitori despre cari Lépicier zice şi produce probe că ar fi învăţând aceiaş doctrină ca şi dânsul despre uciderea ereticilor, nu mă ocup. Dl. prof. Dr. A. Nicolescu să-şi tragă seama cu Lépicier şi cu textele din acei scriitori, citate de dânsul în broşura: «Thaumaste metam.» la pag. 29 şi urm.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Păşune duhovnicească pentru hrana sufletească a tuturor drept măritorilor creştini, pentru toate Duminecile şi sărbătorile de peste an, cu un apendice. Cuvântări alcătuite şi vestite de smeritul *arhiereu Eugenie H. Piteşteanul.* Bucureşti 1912, Tipografia Albert Baer, 626 pagini, preţul 7 lei.

Cu totul cartea aceasta cuprinde 96 de cuvântări, între cari 52 cuvântări pentru Dumineci, 32 cuvântări pentru diferitele serbători de peste an şi, în Apendice, 12 cuvântări ocazionale. Pe pagina I, «Alcătuitorul» roagă a primì cartea ca un dar «mic la vedere, însă mare în înţelegere pentrucă cuvinte ale vieţii vecinice cuprinde într'ânsul».

Cartea este tipărită cu aprobarea şi binecuvântarea sfântului Sinod al sfintei biserici autocefale ortodoxe române.

Predicelor le premerge un cuvânt înainte pe 13 pag. în care autorul voieşte să dea pe scurt un tractat care să clarifice scopul autorului şi să dea cetitorilor posibilitatea de a înţelege mai uşor predicele. Scopul cărţii autorul ni-l spune prin cuvintele «a pune la iveală din cuvânt în cuvânt superioritatea şi sublimitatea învăţăturilor bisericei creştine — opera lui Isus Christos — din care repet — scoatem şi cele mai frumoase pilde de viaţă creştinească; şi a adăogà încă o pagină la îmbogăţirea literaturei bisericei naţionale». Partea din urmă autorul a realizat-o foarte bine. A adaogat o pagină frumoasă la literatura bisericei naţionale.

Autorul a fost predicator al catedralei sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei între anii 1894—1910. Predicele verosimil toate au fost rostite în catedrala aceasta şi au fost menite pentru un public ales şi cult, după cum trebue să deducem aceasta din cuprinsul, stilul şi forma în care autorul ne expune diferitele materii în singuraticele predici. Opul acesta cuprinde un material foarte bogat şi variat, luat din sf. Scriptură, sfânta tradiţie, istoria bisericească, istoria naţională, filozofie şi viaţa practică; aflăm expuse aproape toate dogmele fundamentale ale bisericei noastre, principiile de credinţă şi de morală al creştinilor adevăraţi, totodată puse în opoziţie cu erorile, scăderile şi curentele greşite din timpurile noastre. Expunerea e variată.

Însaşi precuvântarea cuprinde un material foarte bogat, condensat în frase scrise în un stil lapidar. În precuvântare autorul ne spune: pentru a aveà o cunoştinţă lămurită se cere să aruncăm o repede ochire peste capetele învăţătorilor lumei acesteia şi să ascultăm pe cei mai de frunte filosofi etc. (p. VII.), expune apoi starea culturală şi religioasă a unor popoare din vechime, şi face o caracteristică a idolatriei (pe 2 pag.). Expune principiile creştinismului, opunându-le conceptelor stăpânitoare în diferitele sisteme filozofice, arătând asemânarea şi contrastele. După autor deosebirea e: «Învăţătura creştină se distinge (pag. XII) prin sublimitate, curăţenie, siguranţă de precepte, universalitate, căci se lipeşte de inima

fiecăruia». Expunerea din «Cuvânt înainte» e foarte condesată, şi nu e destul de clară. Găsim determinări individuale, p. e. «revelaţia e împărăţia descoperirei dumnezeeşti nemijlocite; inspiraţia e succesiunea insuflării sfântului Duh». «Creştinismul stâmpără setea omenirei prin mijlocirea apei celei vii şi stăvileşte pornirea neoplatonismului, obişnuit cu un fel de neguţătorie habituală, înclinată spre prăpastia falimentului, în ceeace priveşte câştigarea fericirei fără descoperirea dumnezeiască.» (!?)

In ce priveşte singuraticele predici, la fiecare predică se disting părţile esenţiale, lucrate după regulele omiletice.

Pentru fiecare Duminecă din an e o predică; pentru unele Dumineci sunt şi 2 predici, cum e pentru Dumineca Vameşului şi Fariseului. Ambele au acelaş citat, dar în fiecare e desvoltat alt material. Cele mai multe predici au de bază pericopa zilei. Pe baza pericopei se desvoaltă apoi materialul predicei după regulele omiletice. La fiecare cuvântare aflăm text, care nu e luat totdeauna din pericopa zilei. Găsim texte din T. N. şi T. V.

Cele afirmate în corpul predicei autorul caută să le justifice prin citate biblice atât din T. N. cât şi din T. V.; găsim citate şi din Sfţii părinţi, din cărţile bisericeşti şi din simboale. — La explicarea şi expunerea pericopei, care expunere de regulă e istorică descriptivă, autorul scoate înţelesul istoric-literal, găsim însă şi înţelesul alegoric şi cel mistic, spre ex. la Dumineca orbului.

În cele mai multe predici trece o idee principală ca un fir roşu prin întreaga predică, sunt însă şi unele în cari sunt desvoltate doue sau chiar trei idei sau momente, cum e predica din Dumineca 11 d. Rusalii, jumătate sunt sfaturi practice, în Dumineca a 6 după Rusali sunt 3 momente. În Dumineca 3 după Rusalii şi în predica dela sf. Dumitru cel nou e un material prea variat, aşa că acestora le lipseşte unitatea recerută la o predică.

Unele predici cuprind material care nu e în legătură strânsă cu pericopa evanghelică, deşi au text, nu desvoaltă strict numai textul, ci tractează alte momente valoroase pentru viaţa creştină, aşa în predicele pentru Dumineca 19 şi 25 după Rusale e iubirea deaproapelui, 15 după Rusale şi la sf. Paraschivă iubirea şi ascultarea lui Dumnezeu, 26 după Rusale bogăţia rău folosită, 27 după Rusale serbarea demnă a Duminecii, 20 după Rusale chemarea femeii şi a mamei; la botez şi la anul nou, despre biserică; 22 după Rusale jertfa rea; 23 după Rusale recunoştinţă faţă de Dumnezeu; 4 după Rusale combate vrăjile şi farmecele.

Sunt şi pareneze, pentru înălţarea Domnului şi pentru Duminecile 17 şi 31 după Rusalii. Aflăm şi panegirice.

Ca întroducere foloseşte diferit material la fiecare cuvântare. Întroducerile sunt aproape toate specifice. Adeseori întroducerea predicei e o rugăciune, cum e la Luca 7 după Rusale sau II din post (rugăciune cătră Născătoarea de Dumnezeu) şi Dumineca Samarinencii. La predicele pentru serbătorile mai mari, întroducerea e festivă, plină de patos.

Felul sau modul în care se îndreaptă autorul către ascultătorii săi e al unui părinte îngrijorat pentru binele temporal şi vecinic al fiilor săi sufleteşti. Acest fel însă în unele predici e exagerat prin patosul prea mare, frazele bombastice şi exclamările prea îngrămădite, ca sp. e. în Duminеca mironosiţelor, a orbului, a pogorîrii Duhului sfânt, 9 şi 25 după Rusalii, la Florii. La predica pentru Vinerea mare şi întrarea e foarte emoţionată; în această predică — frumoasă — autorul expune istoria venirii, activităţii şi morţii lui Iisus Christos, dovedind toate prin citate multe, luate atât din Test. nou cât şi din cel vechiu.

In decursul predicei, mai bine zis în tractat face diferite explicări, mai des exegetice istorice (spre ex. pag. 231, 830), explicări arheologice (pag. 20 etc.), explicări alegorice (pag. 431, 437), analize psihologice (pag. 103, 154, 186, 218, 344 etc). Sunt însă şi explicări individuale, ca să nu le zicem arbitrare (pag. 78, 195, 325). Exemplele sunt luate din Sf. Scriptură, din tradiţie (pag. 85, 162, 190, 408), din Triod (vezi Dumineca 23 după Rusalii), din Simboale (Dumineca 7 după Paşti).

Tema predicei nu e pusă la sfârşitul întroducerii, deci nici nu o anunţă totdeauna, (numai la pangericul la intrarea în biserică spune apriat despre ce va vorbì).

Dogmele bisericei sunt foarte mult accentuate (pag. 49, 52, 85, 98, 148, 165, 207, 394, 415, 418. Ultima e greu de înţeles).

Aproape în fiecare predică găsim aplicări practice, mai frumos sunt făcute în predica 14 după Rusalii. Sfaturi morale se cuprind mai ales în predicele pentru 5 Dumineci din post, Dumineca învierii, Samarinenei, orbului, 6 după Rusalii etc.

Autorul ţine cont de trebuinţele temporale, de curentele moderne cari stăpânesc societatea, şi face caracteristice bune, combătând în mod mai mult sau în puţin aspru conceptele culturale, morale şi religioase greşite (pag. 33, 38, 63, 161, 176, 184, 364, 409, 468, 478, 497), opunându-le virtuţile creştineşti, şi respingând atacurile venite la adresa învăţăturilor creştine (Vinerea-mare).

Exemple de tact predicatorial sunt predicile din Dumineca I din post, şi cea din Joia mare.

Autorul ţine foarte mult cont de trebuinţele societăţii pentru care predică, şi în aceasta e vrednic de a fi imitat.

Găsim foarte multe şi frumoase asemănări, pe cari autorul le foloseşte mai ales când expune fapte, sau parabole de ale Mântuitorului (aşa pag. 37, 49, 56, 94, 136, 160, 163, 273, 308, 426. Cele mai frumoase sunt în Dumineca înaintea naşterii Domnului).

Pentru argumentare foloseşte felurite dovezi, aşa dovezi din sf. Scriptură (foarte multe), dovezi raţionale (pag. 30, 36, 309), dovezi din experienţă (p. 472), dovezi din autoritate, sf. tradiţie, istorice, din istoria României (cum e la Dumineca I din post, Paraschiva, Dimitrie, Dimitrie cel nou, Pantelimon, mironosiţe etc.).

Pentru mişcarea inimei găsim bine aplicate motivele, motive dogmatice (pag. 35, 59, etc.), motive simpatetice (pag. 216), motivele fericirei vecinice (Dumineca 12 după Rusalii, apoi la pag. 44, 53, 83, 93, 237, 346, 414, 480), motivele fericirei temporale (p. 108 etc.). La finea predicei de regulă se află o conclusiune, deseori rugăciune.

Predicele ocazionale, mai ales la onomasticele arhiepiscopului ori arhiereilor sunt în mare parte cuvântări de laudă, şi în unele din ele se expun frumos calităţile cari fac pe păstorul şi arhiereul adevărat.

Stilul e condensat, adeseori foarte greu, aşa că în unele locuri sunt pasage greu de înţeles (pag. 46, 52, 80, 132), propoziţiile, mai bine zis perioadele sunt foarte lungi, cu fraze deşi câte odată frumoase totuş cam forţate. (Sunt propoziţii de 10 şire, ce nu e rar în aceste predici, la pagina 387 e un period de 22 de şire). Termini ca Christianismul, novism, expeluri, curbati sub frica judecăţii, puteau fi substituiţi prin alţii.

Opul în sine, cu toate micile defecte, reprezintă o valoare frumoasă şi e de folos fiecărui predicator, mai ales acelora cari sunt chemaţi a predicà clasei culte. Autorul şi-a realizat scopul expus în precuvântare. Recomandăm tuturor preoţilor opul acesta, mai ales însă acele părţi în cari autorul se ocupă cu chestiuni de actualitate. Prin acest op autorul poate fi mângăiat că a făcut un foarte bun serviciu tuturor preoţilor tineri cari doresc să se perfecţioneze în arta oratorică; din acest op pot luà foarte multe exemple frumoase. *A. C.*

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Sărbătorirea lui Gheorghe Bariţ. In 24 Maiu s'au împlinit 100 de ani dela naşterea lui G. Bariţ. Românii din Ardeal au înţeles, că au o veche datorie de recunoştinţă şi mulţămită faţă de bărbatul, care o jumătate de veac a muncit şi-a suferit pentru noi. S'au făcut sărbări în amintirea lui la Jucul de jos, satul în care i-s'au scurs anii copilăriei, la Braşov, unde s'a destrămat în muncă sârguincioasă şi cinstită sufletul lui cald de tinăr idealist şi bărbat cumpătat, la Sibiiu, care l-a primit la bătrâneţe şi i-a dat loc de adăpost pentru osămintele lui obosite de ani, de lucru şi de sbucium.

Bariţ n'a fost om de geniu, a fost totuş un «bărbat mare», care a avut un rol însămnat în desvoltarea culturii noastre. «Scrisul lui — zice Dl Iorga — aşa de îmbelşugat, a fost practic şi trecător: el fost ca acea parte din apa ceriurilor, pe care pământul o înghite fără a mai da râuri vecinice, dar din cari se înalţă pe câmpiile de catifea verde şi de aur palid munca miilor de oameni, cari adesea uită să mulţămească».

Fapta lui a rodit: prin el s'a creat presa românească din Ardeal, prin el s'a format gustul literar la noi şi s'a pregătit calea spre aducerea conştiinţii noastre naţionale. A îmbrăţişat în scrisul său pe Românii din toate ţinuturile şi-a contribuit mai mult decât oricare până la el, la pregătirea unităţii culturale a neamului, idealul nostru cel mai mare.

Pentru credinţa lui neclintită în tăria viitorului nostru, pentru nădejdea lui tare în izbânda noastră şi pentru iubirea lui caldă şi plină de roade faţă de tot ce erà românesc se cădeà să ne oprim mai mult la mormântul lui, căci o clipă pierdută la groapa «bărbaţilor mari» aduce roade bogate.

Sandu.

*

Regularea congruei şi a salarelor învăţătoreşti. Sub acest titlu cetim în «Românul» următoarele:

«In şedinţa casei magnaţilor ţinută în 16 a. l. c. a făcut ministrul de finanţe Teleszky, importante declaraţii privitor la regularea congruei preoţilor, precum şi a salarelor învăţătoreşti dela şcoalele confesionale. A zis, că pe toamnă va prezentà dietei proiectul de lege despre regularea congruei, în urma căruia preoţii vor căpătà cvincvenale şi anume: Aceia, cari în Ianuarie 1912 au dejà 5 ani de serviciu vor căpătà începând cu acest an 400 cor. cvincvenal, ceice au împlinit 10 sau mai mulţi ani de serviciu capătă cu 1 Ianuarie 1913, 800 cor.

Sunt sistemizate apoi trei cvincvenale de câte 200 cor. pe cari preoţii le vor primì aşa că la 25 ani de serviciu preoţii vor aveà 3000 cor. anual.

Regularea salarelor învăţătoreşti, care se va îndeplinì începând cu 1 Ianuarie 1913, e contemplată astfel: Cele trei categorii de salarizare se vor sistà şi salarul fundamental învăţătoresc se statoreşte în 1200 cor., iar maximalul la 2800 cor.

*

Salarele asesorilor consistoriali din Sibiiu au fost întregite încă înainte de aceasta cu câteva luni prin ajutor dela guvern. Vom revenì asupra acestei întregiri, despre care Consistorul nu a aflat de cuviinţă să informeze sinodul...

*

Penitentul meu, dl O. G. reclamă un tratament duhovnicesc special, căci are o fire deosebită de a altor oameni. Intre particularităţile ciudatei sale firi se numără şi aceea, că se face a nu-şi mai aduce aminte de păcatele ce le-a săvârşit odinioară. Aşa, în răspunsul ce mi-l'a dat în Nr. 20 al «Luceafărului», ca să-şi arete «consecvenţa» în părerile ce şi le-a format cu privire la preoţimea noastră, reproduce o citanie dintr'un articol ce-l scrisese acum cinci ani, dar uită să reproducă şi vorbele aspre şi jignitoare pentru preoţime, ce le scrisese tot atunci. Căci tot d-sa scrisese atunci — «cu mintea profană de mirean» — că «*nu chiţibuşeriile dogmatice*» (!), nici excursiunile fără sfârşit pe *câmpul mlăştinos al canoanelor*» (!!) ... «nu corectitudinea în înşirarea chestiunilor dela nu ştiu care sobor dela Nichea»... nu «*contemplaţia stearpă a pravilelor moarte*» (!!) — «pot clădì *temeiul moral şi intelectual* al preoţimei noastre»! (Vezi «Luceafărul» Nr. 21—24 din 1906). Astfel de vorbe nesocotite n'a mai aşternut pe hârtia răbdurie nici un scriitor cu mintea şi inima românească. Şi dl. O. G. încă se plânge că-l învinuesc *pe nedreptul* c'ar «fi luat cândva o atitudine ostilă faţă de religiune»! Chiar şi din textul pe care-l reproduce spre a se jus-

tifică şi căruia eu îi răspunsesem la timpul său după cuviinţă (Vezi «Rev. Teol.» Nr. 3, a. 1907), se poate vedeà că d-sa cere preoţimei noastre să fie de toate, numai educatoarea poporului în cele religioase-morale, nu.

Dar cu cealaltă «consecvenţă» a dlui O. G. în chestia dotaţiei preoţilor dela stat, cum stăm? Nu tot d-sa a fost acela care aruncă foc şi pucioasă împotriva preoţilor, cari la alegeri nu mergeau cu candidaţii noştri naţionali, fiindcă şi-ar fi temut «congrua»? Cine spuneà că preoţii «sunt vânduţi lui Iuda» şi generalizând păcatele naţionale ale câtorva, făceà în publicistică agitaţii demagogice în contra preoţimii noastre? Cine scrià despre «robia banului», care ar fi pus stăpânire asupra preoţilor noştri? Şi pe urmă?... «Consecvenţa»?... O ştiţi: erà cât p'aci să plece la ministru cu petiţia pentru «congruă». Dar preoţimea noastră cuminte şi cu judecata cumpănită a înţeles «consecvenţa» şi a primit cu un surâs de ironie aceste fericitoare intenţii de «desrobire».

Despre alte «consecvenţe» — când voiu fi provocat să-mi spun cuvântul «pentru adevăr». Dar atunci voiu spune şi ceeace de data aceasta am evitat să spun.

*

Episcopia greco-cat. maghiară, după cum ne asigură din nou şi cu toată hotărîrea ziarele maghiare, e pe cale de a se înfiinţă. Se zice că ar fi gata *bula papală* prin care se decide înfiinţarea ei. În faţa acestei primejdii ziarele româneşti publică din când în când câte o notiţă cu tendinţa de a ascunde primejdia şi de a suprimà agitaţia în contra acelei episcopii. Însuşi *meetingul din Alba-Iulia*, care aveà să fie un meeting de *protestare*, spre marea mirare a unei lumi întregi a fost prefăcut într'o adunare care a trimis *aderenţe papei*, poate tocmai când iscăleà *bula* de înfiinţare a episcopiei maghiare. A fost slăvit apoi «marele» Atanasiu, inconştientul vlădică, care din motive materialiste şi-a renegat credinţa părinţilor săi. Singur dl Iuliu Maniu a amintit de «peceţile» cari n'ar trebuì să steà pe loc, dacă nu se va respectà şi din partea papei «*contractul*» de unire cu Roma. Ceeace *trebuià* să se spună la aceą adunare nu s'a spus.

*

Răspuns mai multora. Articolul: «Ameliorarea dotaţiunii clerului nostru», publicat în Nr. 7—8 al revistei noastre sub iscălitura *Nichita Albu*, a format obiectul unui raport în *sinodul arhidiecezan* din urmă, prin urmare puteţi ghìcì cine este autorul lui. Nu este deci adevărat că chestiunea n'ar fi fost tratată în sinod cu atenţiunea ce o merită.

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date şi indigitări tipiconale pe luna lui Iulie şi August.

Duminecă în 1 Iulie. Dumineca a 7-a după Rosalii, sf. mucenici Cosma şi Damian, glas 6 voscr. 7. Evangelia la liturgie dela Matei. «*În vremea aceea, trecând Iisus au mers după dânsul doi orbi*».

Duminecă în 8 Iulie. Dumineca a 8-a după Rosalii, sfântul mucenic Procopiu, glas 7 voscr. 8. Evangelia la liturgie dela Matei, «*În vremea aceea văzând Iisus popor mult*».

Sâmbătă în 14 Iulie la vecernie. La «Doamne strigat-am» cântăm 4 stihiri a glasului de rând (glas 8) din octoic şi 4 a Părinţilor din mineiu. «Mărire» stihira Părinţilor din mineiu, «şi acum» dogmatica glasului 8 din octoic.

La stihoavnă punem stihirile octoicului cu «Mărire» a Părinţilor şi «şi acum» a Născătoarei din mineiu. După «Tatăl nostru» cântăm troparul glasului 8, «mărire» al Părinţilor, «şi acum» bogorodicina troparului acelui glas din octoic, pe care s'a cântat troparul Părinţilor.

Duminecă în 15 Iulie, Dumineca a 9-a după Rosalii a sf. Părinţi dela sinodul al 6-lea ecumenic glas 8 voscr. 9. Evangelia la liturgie dela Matei: *«Zis-a Domnul învăţăceilor săi: voi sunteţi lumina lumii» (Nov. 25). La urenie.* La «Dumnezeu este Domnul» troparul învierii al glasului 8 de 2-ori şi celelalte ca la sfârşitul vecerniei. După a II-a serie de sedelne din octoic urmează troparele Invierii «soborul îngeresc» — antifoanele glasului şi evangelia utreniei a 9-a. Catavasiile Buneivestiri. La peasna a 3-a condacul şi icosul glasului, la peasna a 6-a condacul şi icosul Părinţilor. La sfetilnă după «Sfânt este Domnul» urmează sfetilna Invierii a 9-a, «mărire» a Părinţilor «şi acum» a Născătoarei din mineiu. La hvalite cântăm 4 stihiri ale octoicului şi 4 ale mineiului «mărire» stihira Părinţilor, «şi acum — Preabinecuvântată eşti» şi doxologia pe antifon 8.

Joi în 19 Iulie la vecernie. Începutul cu binecuvântare cu cetirea psalmului de seara şi cu ectenia cea mare de începere. «Doamne sfrigat-am» cu stihirile pe 8 (glas 1) şi cu «mărire — veniţi împreună pravoslavnicilor», «şi acum — Cine nu te va ferici preasfântă Fecioară» din mineiu. După vohod «Lumină lină», prohimenul de Joi seara şi cele trei paremii, ectenia «să zicem toţi» — «Învredniceşte-ne Doamne», ectenia celor 6 cereri şi stihoavna mineiului cu «mărire — şi acum» tot de acolo. «Acum slobozeşte» şi după «Tatăl nostru» troparul sfântului şi bogorodicina «Taina cea din veac ascunsă şi de îngeri neştiută» şi otpust.

Vineri în 20 Iulie sf. Proroc Ilie, la utrenie: La «Dumnezeu este Domnul» cântăm troparul Sfântului de 2-ori şi «mărire — şi acum — Taina cea din veci ascunsă». După ectenie mică cele 2 serii de sedelne din mineiu cu ectenie între ele şi Polileul. După pripele urmează ectenie mică, sedealna Polileului, antifoanele glasului 4 dela sărbători cu prohimenul mineiului. Evangelia utreniei dela Luca: *«În vremea aceea se mirau oamenii de cuvintele darului»*. După psalm 50 urmează stihirile pe glas 2 şi «miluește-mă Dumnezeule» cu stihira mineiului pe glas 6 şi canonul sfântului cu sedelnele la peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul sfântului la peasna a 6-a. După peasna a 9-a ectenie mică şi sfetilna sfântului cu «mărire — şi acum» bogorodicina ei. Urmează hvalitele mineiului şi doxologia cea mare.

Duminecă în 22 Iulie sf. Maria Magdalena, Dumineca a 10-a după Rosalii glas 1 voscr. 10. Evangelia la liturgie dela Matei: *«În vremea aceea s'a apropiat cătră Iisus un om»*.

Duminecă în 29 Iulie sf. mucenic Calinic, Dumineca a 11-a după Rosalii glas 2 voscr. 11. Evangelia la liturgie dela Matei: *«Zis-a Domnul pilda aceasta: asemănatu-sa împărăţia cerului omului împărat»*.

Sâmbătă în 4 August la vecernie. La «Doamne strigat-am» cântăm 4 stihiri din octoic ale glasului 3 şi 6 din mineiu (3 ale înainte prăznuirii şi 3 ale muceniculul Eusigniu). «Mărire — Veniţi să ne suim în muntele Domnului» din mineiu, «şi acum» dogmatica glasului 3 din octoic.

La stihoavnă punem stihirlle octoicului cu «mătire - şi acum — Celace în muntele Ftavorului Te-ai schimbat la faţă». După «Acum slobozeşte» — şi «Tatăl nostru» strana cântă troparul Învierii a glasului 3, «mărire - - şi acum — Schimbarea la faţă a lui Christos» troparul înainteprăznuirii şi otpustul.

Duminecă în 5 August, sf. mucenic Eusigniu, Dumineca a 12-a după Rosalii glas 3 voscr. 1. Evangelia la liturgie dela Matei: *«În vremea aceea apropiatu-s'a cătră Iisus un tinăr». La utrenie:* La «Dumnezeu este Domnul» troparul învierii de 2-ori, «mărire - Mucenicul Tău Doamne» troparul mucenicului, «şi acum — Schimbarea la faţă a lui Christos». La peasna a 3-a a catavasiilor Buneivestiri cântăm, condacul şi icosul înainteprăznuirii şi al sfântului, «mărire» sedealna sfântului «şi acum» a înainte-

prăznuirii, iar la peasna a 6-a condacul şi icosul Învierii. Sfetilna Învierii, «mărire» a cuvântată eşti» sfântului, «şi acum» a înainte sărbării.

La hvalite cântăm 4 stihiri din octoic a glasului şi 3 din mineiu ale înainteprăznuirii dela stihoavna de dimineaţa. «Mărire» stihira evangeliei, «şi acum — Preabine-şi doxoloaia cea mare pe tropar 3.

Duminecă în 5 August la vecernie. La «Doamne strigat-am» stihirile mineiului pe 8 cu «mărire — şi acum — Mainainte închipuind învierea Ta — Lumină lină» — prohimenul «iată acum binecuvântaţi pe Domnul» — cele trei paremii — ectenia «să zicem toţi» — Învredniceşte-ne Doamne — ectenia celor 6 cereri — stihoavna mineiului cu «mărire — şi acum — Lui Petru şi lui Ioan şi lui Iacob». După Tatăl nostru troparul praznicului de treiori şi sfârşitul.

Luni în 6 August, sfânta Schimbare la faţă a Domnului Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Christos. *La utrenie:* La «Dumnezeu este Domnul» troparul praznicului de trei ori. Ectenie — seria primă de sedelne din mineiu — ectenie — seria a doua de sedelne — polileu — pripelele praznicului – ectenie — sedealna polileului — antifoanele glasului 4 dela sărbători cu prohimenul «Ftavorul şi Ermonul întru numele Tău se vor bucurà — evangelia utreniei dela Luca: «*În vremea aceea luând Iisus pe Petru şi pe Ioan şi pe Iacob*» — psalmul 50. Catavasiile crucii cu sedealna la peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul mineiului la peasna a 6-a, iar la peasna a 9-a în loc de imnul Născătoarei de Dumnezeu se cântă pripelele acestei pesne din mineiu. Sfetilna praznicului de trei ori şi hvalitele din mineiu cu «mărire — şi acum — Suit-a Iisus pe Petru». Doxologia cea mare vom cântà-o pe antifonul glasului 8. La liturgie în loc de «Binecuvintează suflete al meu» antifonul I, înainte de «Unule născut» antifonul al II-lea şi în loc de fericiri antifonul al III-lea din mineiu. În loc de «Cuvine-se cu adevărat» se cântă irmosul praznicului «Măreşte suflete al meu» şi la priceastnă «*Întru lumina măririi feţii Tale Doamne vom umblà şi întru numele Tău ne vom bucurà în veci*».

Sâmbătă în 11 August la vecernie. La «Doamne strigat-am» se cântă 7 stihiri ale glasului 4 şi trei stihiri ale sfinţilor mucenici din mineiu. «Mărire — Norul cel luminos al Schimbării la faţă», «şi acum» dogmatica glasului 4 din octoic.

La stihoavnă punem stihirile octoicului cu «mărire — şi acum — Rază subţire a dumnezeirii Tale descoperind». După «Tatăl nostru» troparul Învierii, — troparul mucenicilor — «mărire» troparul cuviosului Maxim, «şi acum» troparul Schimbării la faţă.

Duminecă în 12 August sf. mucenici Fotie şi Anicit, Dumineca a 13-a după Rosalii glas 4 voscr. 2. Evangelia la liturgie dela Matei: «*Zis-a Domnul pilda aceasta: un om erà stăpân al casei*». *La utrenie:* La «Dumnezeu este Domnul» cântăm troparele aşa cum s'au cântat la sfârşitul vecerniei. De aici se continuă slujba din octoic până la catavasii. Şi în această Duminecă se cântă catavasiile crucii. La peasna a 3-a condacul şi icosul Schimbării la faţă, condacul şi icosul mucenicilor dela peasna a 6-a a canonului şi sedealna mucenicilor dela peasna a 3-a, iar la peasna a 6-a catavasiilor punem condacul şi icosul Învierii din octoic. Sfetilna Învierii, «mărire — Adâncurile judecăţilor Tale», «şi acum» sfetilna Schimbării la faţă. La hvalite cântăm 4 stihiri a glasului 4 din octoic şi 4 din mineiu dela stihoavna utreniei «văzând Moise», «Ilie şi Moise» etc. «Mărire» stihira evangeliei, «şi acum — Preabinecuvântată eşti» şi doxologia cea mare, aceste din urmă pe antifonul glasului 4.

Marţi în 14 August la vecernie: La «Doamne strigat-am» stihirile mineiului pe 8 cu «mărire — şi acum — Cu voia cea dumnezeeşte stăpânitoare» pe 8 glasuri. Vohod — prohimenul zilei — paremiile mineiului — ectenia «să zicem toţi» — «Învredniceşte-ne Doamne» — ectenia celor 6 cereri — stihoavna mineiului cu «mărire — şi acum — Când te-ai dus Născătoare de Dumnezeu Fecioară». După «Tatăl nostru» troparul praznicului de trei ori.

Miercuri în 15 August, Adormirea Născătoarei de Dumnezeu la utrenie. La «Dumnezeu este Domnul» troparul praznicului de trei ori. Sedelnele mineiului cu ectenie între ele — polileul şi pripelele ectenie — sedealna polileului — antifoanele

glasului 4 dela sărbători cu prohimenul «pomeni-voi numele Tău întru tot neamul şi neamul» — toată suflarea — evangelia utreniei dela Luca: *«În zilele acelea sculându-se Mariam»* — stihirile pe glas 2 cu «mărire — şi acum» şi stihira pe glas 6 cu «milueşte-mă Dumnezeule». Catavasiile praznicului cu ipacoiul praznicului la peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul la peasna a 6-a. La peasna a 9-a în loc de *«măreşte suflete al meu»* cântăm pripelele praznicului. Urmează apoi sfetilna şi hvalitele mineiului şi pe tropar 6 doxologia cea mare.

La liturgie fericirile pe glas tropar 1 cu «mărire — şi acum» dela peasna a 6-a a canonului.

Sâmbătă în 18 August la vecernie. La «Doamne strigat-am» stihirile le punem pe 10, 4 din octoic ale glasului 5 şi 6 din mineiu, trei a praznicului şi trei a mucenicului Andreiu Stratilat. «Mărire — Când te-ai dus Născătoare de Dumnezeu», «şi acum — În marea Roşie chipul miresei» dogmatica glasului 5 din octoic.

La stihoavnă cântăm stihirile octoicului dela glas 5 cu «mărire — şi acum — Veniţi adunarea iubitorilor de praznic». După «Tatăl nostru», troparul Învierii glasului 5, «mărire» troparului mucenicului, «şi acum» al praznicului.

Duminecă în 19 August sf. mucenic Andreiu Stratilat, Dumineca a 14-a după Rosalii glas 5 voscr. 3. Evangelia la liturgie dela Mateiu: *«Zis-a Domnul pilda aceasta: Asemănatu-s'a împărăţia cerului». La utrenie*: La «Dumnezeu este Domnul» cântăm troparul Învierii de 2-ori, «mărire» al sfântului, «şi acum» al praznicului Adormirii. De aici slujba se urmează neschimbat din octoic până la Catavasii. Catavasiile Adormirii cu condacul şi icosul praznicului şi al sfântului dela peasna a 6-a a canonului şi sedealna sfântului dela peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul Învierii la peasna a 6-a. Sfetilna Învierii, «mărire» a sfântului, «şi acum» a praznicului. Hvalitele cu 4 stihiri a glasului din octoic şi cu 4 ale mineiului dela stihoavna utreniei. «Mărire» stihira evangeliei «şi acum — Preabinecuvântată eşti» şi doxologia cea mare pe troparul glasului 5.

Duminecă în 26 August sf. mucenici Adrian şi Natanail, Dumineca a 15-a după Rosalii glas 6 voscr. 4. Evangelia la liturgie dela Mateiu: *«În vremea aceea, un legiuitor oarecare s'a apropiat către Iisus».*

Marţi în 28 August la vecernie. Începutul cu binecuvântare, psalmul de seara şi cu ectenia cea mare de începere. «Doamne strigat-am» cu 8 stihiri din mineiu şi cu «mărire — şi acum» tot de-acolo. Vohod — Lumină lină — prohimenul zilei — cele trei paremii ale sărbătorii — ectenia «să zicem toţi» — învredniceşte-ne Doamne — ectenia celor 6 cereri, apoi stihoavna mineiului cu «mărire — Mergătorule înaintea Mântuitorului», «şi acum — Fecioară, ceeace nu ştii de mire». După «Tatăl nostru» troparul sfântului odată fără, a doua oară cu «mărire», «şi acum — Născătoare de Dumnezeu Fecioară». Încheierea ca la vecerniile de Sâmbătă seara.

Miercuri în 29 August. Tăierea cinstitului cap al cinstitului, măritului proroc Înaintemergătorului şi Botezătorului Ioan. *La utrenie:* La «Dumnezeu este Domnul» troparele dela încheierea vecerniei. Ectenie — seria I-a de sedelne — ectenie şi seria a II-a a sedelnelor din mineiu. Polileul — ectenie — sedealna polileului cu «mărire — şi acum — Pre tine, ca pre ceeace numai una eşti Fecioară între muieri» şi antifoanele glasului 4 dela sărbători cu prohimenul «Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioşilor lui». Evangelia utreniei: *«În vremea aceea a auzit Irod»* psalm 50 — catavasiile crucii cu sedelnele mineiului la peasna a 3-a şi condacul şi icosul mineiului la peasna a 6-a. Sfetilna şi Hvalitele mineiului şi doxologia cea mare pe troparul glasului 6.

La liturgie: Fericirile pe antifon 8 cu «mărire — Cu rugăciunile Tale prorocule», «şi acum — Ceeace numai Tu prin Cuvânt» dela peasna a 6-a a canonului. Evangelia dela Marcu: *«În vremea aceea auzind Irod împăratul vestea lui Iisus».*

Cantor.